

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

lästä viis tai ysiviis!

Vanhustyön ja varhaiskasvatuksen välinen ikäpolvitoiminta nyt ja tulevaisuudessa

Halonen, Laura

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

lästä viis tai ysiviis!

Vanhustyön ja varhaiskasvatuksen välinen
ikäpolvitoiminta nyt ja tulevaisuudessa

Laura Halonen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Laura Halonen

lästä viis tai ysiviis!

Vanhustyön ja varhaiskasvatuksen välinen ikäpolvitoiminta nyt ja tulevaisuudessa

Vuosi 2015

Sivumäärä 48

Tämä opinnäytetyö tarkastelee varhaiskasvatuksen ja vanhustyön aiempaa ja nykyistä yhteistyötilannetta sekä pyrkii hahmottamaan kentällä vallitsevaa tilannetta molempien toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuksessa kartoitettiin mahdollisuuksia ikäpolvitoiminnan toteuttamiseksi Helsingin Viikissä sijaitsevan Hoivaonnan päivätoimintapaikan ja lähialueen päiväkotien osalta. Tutkimuskysymykset liittyivät ikäpolvitoimintaan kohdistettuihin mielipiteisiin, toiveisiin ja resursseihin. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin ikäpolvitoiminnan taustoja, hyötyjä ja toimintamalleja.

Tutkimus toteutui laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun keinoin. Teemahaastattelurunko koostui neljästä pääteemasta, jotka liittyivät haastateltavien aiempiin kokemuksiin ja mielipiteisiin ikäpolvitoiminnasta, ikäpolvitoiminnan käytännön järjestelyihin ja hyötyihin sekä haastateltavien näkemyksiin ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta. Haastatteluaineisto kerättiin kolmen eri ryhmähaastattelun kautta, joihin osallistui yhteensä yhdeksän henkilöä. Haastattelut tallennettiin, jonka jälkeen kerätty haastatteluaineisto litteoitiin ja teemoiteltiin värikoodauksen avulla.

Tutkimuksesta on mahdollista hahmottaa ikäpolvitoiminnan kompastuskiviä sekä asioita, joihin panostamalla ikäpolvitoiminta voitaisiin saada tuloksellisesti siivilleen. Tulosten perusteella kiinnostusta ikäpolvitoimintaan löytyy laajasti, mutta suunnitteluvaihe ja käytännön järjestelyt koetaan usein haasteellisina. Myös puutteellinen tiedonkulku ja toiminnan vieraus voivat olla jarru toiminnan käynnistämiseksi. Ikäpolvitoiminta nähdään hyödyllisenä niin yksilön kuin yhteisönkin näkökulmasta, mutta integroituihin toimintayksikköihin suhtaudutaan toistaiseksi varauksella.

Asiasanat: vanhustyö, varhaiskasvatus, ikäpolvi, yhteistyö

Laura Halonen

Five or ninety-five, age doesn't count!

Intergenerational practices between elderly care and early childhood education now and in the future

Year	2015	Pages	48
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis was to examine the collaboration between early childhood education and the elderly care nowadays and also in the past, from both viewpoints. In the study the purpose was to survey the possibilities of putting intergenerational activity into practice between the Hoivaonni day activity centre and the nearby day care centres in Viikki in Helsinki. The research problems were about opinions, expectations and resources that were associated with intergenerational activity. The theoretical frame of reference included information about backgrounds, benefits and standards of activity of intergenerational practice.

The survey was carried out as a qualitative study and theme interviews were utilised to collect the study material. These interviews were based on four main themes: former experiences and opinions about intergenerational activity; arrangements that intergenerational activity would need in practice; benefits of the said activity and the future of intergenerational activity. The study material was collected through three separate group interviews in which nine persons participated. All interviews were recorded and afterwards transcribed using colour codes.

The survey indicates both negative and positive issues concerning intergenerational activity, which are important to notice at an early stage of the said practice. The results reveal that there is a lot of interest towards collaboration, but drafting and arranging the intergenerational practice may often be seen as challenging. Poor information channels and foreignness of the practice may also serve as a hindrance for the said activity. The main conclusion was that intergenerational activity is seen as useful for individuals as well as for society as a whole. However, the attitudes towards integrated units were still reserved.

Keywords: elderly care, early childhood education, generation, collaboration

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Ikä - yhdistävä vai eriyttävä tekijä?	8
2.1.1	Ikäsegregaation vaikutukset	9
2.1.2	Ikäpolitiikkaa ja uusia strategioita	10
2.2	Ikäpolvitoiminta	11
2.2.1	Ikäpolvitaju.....	12
2.2.2	Keskeiset tavoitteet ikäpolvitoiminnalle	14
2.2.3	Varhaiskasvatus yhteistyökumppanina	15
2.3	Esimerkkejä ikäpolvitoiminnasta	17
2.3.1	Palvelutalot ja päiväkodit	18
2.3.2	Integroitu palvelukeskus - tulevaisuuden toimintamalli?	19
3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	20
4	Tutkimuksen toteutus.....	21
4.1	Tutkimusmenetelmät	21
4.2	Eettiset kysymykset	24
5	Tutkimuksen tulokset	26
5.1	Hoivaonni	26
5.1.1	Asenteet, kokemukset ja tietämys ikäpolvitoimintaan liittyen	26
5.1.2	Ajatukset toiminnan toteuttamisesta ja sisällöstä käytännössä	28
5.1.3	Ikäpolvitoiminnan hyödyt	31
5.1.4	Näkemykset ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta	32
5.2	Päiväkodit.....	33
5.2.1	Asenteet, kokemukset ja tietämys ikäpolvitoimintaan liittyen	33
5.2.2	Ajatukset toiminnan toteuttamisesta ja sisällöstä käytännössä	34
5.2.3	Ikäpolvitoiminnan hyödyt	40
5.2.4	Näkemykset ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta	41
5.3	Yhteenveto tuloksista	42
6	Pohdinta ja jatkotutkimukset.....	44
	Lähteet.....	49
	Liitteet	54

1 Johdanto

Tarkastelen opinnäytetyössäni ikäpolvitoimintaa ja sen kautta syntyvää vuorovaikutusta sekä vanhustyön että varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Käyn teoreettisessa viitekehyksessä läpi ikäpolvitoiminnan taustoja ja tarpeellisuutta. Perehdyn myös tapoihin, joilla vanhustyön ja varhaiskasvatuksen toimijat ovat tähän mennessä onnistuneet luomaan yhteistyötä. Esittelen tahoja, jotka ovat olleet mukana edistämässä ikäpolvien välistä toimintaa ja pohdin ikäpolvitoiminnan mahdollista seuraavaa askelta.

Olen nimennyt opinnäytetyöni otsikolla *"lästä viis tai ysiviis!"*, koska haluan tutkimuksessani painottaa ikäpolvitoiminnan merkitystä ja tarvetta sosiaalialan kentällä. Haluan tuoda esille, että vuorovaikutustilanteissa iällä ei ole merkitystä, vaan pääosassa on aito ja molempia osapuolia palveleva kohtaaminen. Ikäpolvitoiminnalla tarkoitetaan sukupolvien välistä yhteistyötä, tässä yhteydessä alle kouluikäisten lasten ja eläkeiän ylittäneiden senioreiden yhteistoimintaa.

Opinnäytetyöni kehittämisen kohteena on vanhustyön ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö sekä mahdollisuudet toteuttaa tuloksellista ikäpolvitoimintaa Helsingin Viikissä. Pyrkimyksenäni oli saada aikaan todelliseen tarpeeseen vastaava kartoitus mahdollisista toimijaosapuolista sekä lisäksi perustella samankaltaisen toiminnan jatkonäkymiä tulevaisuudessa. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus muodostuu pienimuotoisesta kartoituksesta vanhusten päivätoimintaa järjestävän Hoivaonnen ja kahden lähialueella sijaitsevan päiväkodin osalta. Kartoituksen tarkoituksena on selvittää osapuolten toiveita, motiiveja, resursseja ja halukkuutta ikäpolvitoimintaa kohtaan sekä nostaa esiin työntekijöiden ajatuksia vanhustyön ja varhaiskasvatuksen yhteisestä tulevaisuudesta. Kartoituksen tulokset tulevat palvelemaan mahdollisen tulevan yhteistyön käynnistämistä.

Tutkimukseni pääyhteistyökumppanina toiminut Hoivaonni on syksystä 2013 lähtien toiminut, vanhusten päivätoimintaa tarjoava yksityinen sosiaalipalvelujen tuottaja, jonka päiväpaikka sijaitsee Helsingin Viikissä kauniin ulkoiluympäristön keskellä. Hoivaonnen toiminnan lähtökohtia ovat senioreiden sosiaalisen ja virikkeellisen elämän edistäminen. Päivätoiminnan kautta senioreilla on tilaisuus tavata muita ihmisiä, osallistua erilaisiin kuntouttaviin aktiviteetteihin sekä parantaa elämänlaatuaan niin fyysisesti kuin henkisesti. Päivätoimintaan kuuluu aivojumppaa, pelailua, kuntoilua, yhdessä jutustelua sekä aamupala, lounas ja kahvilleipä. Toimintaan osallistuminen on täysin omaehtoista ja jokainen osallistuja saa itse toiveillaan vaikuttaa päivänohjelman kulkuun. Hoivaonnen työntekijät kannustavat asiakkaita oma-toimisuuteen ja tukevat niissä toimissa, joihin asiakas ei itsenäisesti pysty. He neuvovat tarvittaessa lääkeliikkeen ja apuvälineasioissa ja seuraavat asiakkaan kuntoa säännöllisesti. Tavoitteena on seniorin kokonaisvaltaisen elämänlaadun parantaminen siten, että asiakas pärjäisi koto-

naan mahdollisimman pitkään. (Hoivaonni.) Hoivaonnen puolelta yhteyshenkilönäni toimi yksikön johtaja Annika Halmela.

Päädyin valitsemaan opinnäytetyöni aiheen halusta kehittää työtä, jonka koen tärkeäksi oman tulevaisuuteni ja suurten ikäryhmien kannalta. Minulla on kokemusta sekä varhaiskasvatuksen että vanhustyön kenttätyöstä ja olen työskennellessäni havainnut konkreettisen toiveen ikäpolvet ylittävästä yhteisöllisyydestä ja siihen johtavasta toiminnasta. Erityisesti vanhustyön ja päivätoiminnan kehittäminen senioreita aktivoivaan, entistäkin virikkeellisempään ja moniulotteiseen toimintaan olisi mielestäni ensisijaisen tärkeää vanhenevan ikäluokan toimintakyvyn ja elämänmyönteisyyden ylläpitämiseksi. Koen ikäpolvitoiminnan hyödyttävän sekä vanhustyötä että varhaiskasvatusta, sillä vuorovaikutus ja osallisuus ovat tärkeitä asioita iästä riippumatta. Lisäksi seniorit ja lapset voivat olla toistensa tukena monin eri tavoin ja yhteistyö voi tarjota suuria myönteisiä kokemuksia molempien osapuolien elämään.

Opinnäytetyötäni aloittaessa otin yhteyttä moniin eri tahoihin kyselläkseni halukkuutta ikäpolvitoimintaan liittyvän tutkimuksen tekemiselle. Hoivaonnassa oltiin kovasti kiinnostuneita opinnäytetyöni aiheesta ja kartoitukselle ikäpolvitoiminnan mahdollisuuksista nähtiin selkeä tarve. Eräästä päiväkodista oli käynyt aiemmin pieni lapsiryhmä esiintymässä Hoivaonnen asiakkaille, mutta mitään pidempikestoista ikäpolvitoimintaa ei ole vielä syntynyt. Hoivaonnassa suhtauduttiinkin erittäin positiivisesti ajatukseen siitä, että joku ulkopuolinen tulisi tekemään heitä varten kartoituksen, jonka kautta selviäisi konkreettinen mahdollisuus yhteistyöhön lähialueen päiväkotien kanssa. Jo alkuvaiheessa oli selvää, että vaikei varhaiskasvatuksen suunnalta tulisikaan ilmi varsinaista kiinnostusta yhteistyöhön, kartoitus voisi antaa käsityksen siitä, miksi ikäpolvitoiminta koetaan vaikeaksi järjestää tai mitkä tekijät rajoittavat toiminnan laajentamista varhaiskasvatuksen ja vanhustyön totuttujen toimintaympäristöjen ulkopuolelle.

On todennäköistä, että sosiaaliala tulee tulevaisuudessa tarvitsemaan moniammatillista osaamista, jolloin kentällä on hyvä osata hyödyntää kaikenlaista osaamista. Tulevaisuus tulee luultavasti myös muokkaamaan sosiaalialan toimintaympäristöjä. Minua kiinnostaakin ajatus intergoidusta päivätoiminnasta, jossa saman katon alle sijoitettaisiin sekä varhaiskasvatuksen että vanhustyön palveluita. Tutkimuksessa annetaan molempien tahojen työntekijöille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ikäryhmien välillä tapahtuvasta lisääntyvästä yhteistyöstä ja siitä, miten he itse näkevät tulevaisuudessa roolinsa työntekijöinä.

2 Teoreettinen viitekehys

Ikäpolvitoiminnan tutkimus on ottanut vasta viime vuosina laajemmin tulta alleen. Erilaisia ikäpolvia yhdistäviä hankkeita ja projekteja on viritelty käyntiin ja niistä saadut tulokset ovat osoittaneet toiminnan olevan ehdottoman tärkeää ikäryhmästä riippumatta. Paneudun teoreettisessa viitekehyksessäni ikäpolvitoiminnasta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, opinnäytetyöni aihetta tukevaan teoriatietoon sekä tällä hetkellä olemassa oleviin yhteistyötahoihin. Herättelen myös ajatuksia vanhenevan väestörakenteen tuomiin muutoksiin sosiaalialan kentällä.

Ikäpolvitoiminta on käsitteenä laaja. Sen sisältö vaihtelee sen mukaan, kuka käsitettä määrittelee ja mikä hänen näkökulmansa asiaan on. Yleensä sillä tarkoitetaan eri-ikäisten ihmisten välistä kanssakäymistä ja yhteistä tekemistä riippumatta osallistujien iästä, kyvyistä, sukulaissuhteista tai tavoitteista. (Springate, Atkinson & Martin 2008, 10.) Kun puhun omassa tekstissäni ikäpolvitoiminnasta, tarkoitan käsitteellä nimenomaan varhaiskasvatuksen ja vanhustyön välillä tapahtuvaa yhteistyötä. Varhaiskasvatuksella tarkoitan alle kouluikäisten lasten päivähoitoa, joka on ammattimaisten kasvatustyöntekijöiden toteuttamaa (Ukkonen-Mikkola 2011, 33). Vanhustyöllä eli seniorityöllä tarkoitan eläkeiän ylittäneille henkilöille suunnattuja terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia tukevia palveluja (Ukkonen-Mikkola 2011, 26).

Käytän opinnäytetyössäni myös integroidun päivätoiminnan käsitettä. Integroiminen on yhdistämistä, liittämistä ja yhtenäistämistä (Suomi Sanakirja). Integroitu toiminta voidaan käsittää kahden tai useamman eri ryhmän muodostamaksi kokonaisuudeksi. Näin ollen niiden toiminta on luonnollisesti tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Integroitu ryhmä voi olla kooltaan tavanomaista ryhmää pienempi ja siihen kuuluvat jäsenet voivat olla esimerkiksi erityisen tuen tarpeessa. (Espoo.fi.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä integroitu päivätoiminta kuvaa kuitenkin tavallisen päiväkotiryhmän ja vanhusryhmän toimintaa samassa toimipisteessä, jolloin yhteistyölle on tavallista enemmän tilaisuuksia.

2.1 Ikä - yhdistävä vai eriyttävä tekijä?

Työkeskeisessä yhteiskunnassamme aikuisuutta pidetään normina ja lapsuuden ja vanhuuden ikävaiheet määritellään usein suhteessa aikuisuuteen. Sekä lapsuus että vanhuus ovat niin sanotusti riippuvaisia aikuisuuden käsitteen määrittelystä. Lisäksi osapuolten määrittely sisältää aina jokseenkin hauraita oletuksia toisesta elämänvaiheesta. Kun määrittelijänä on toista ikäryhmää edustava henkilö, kuvaus ei ole useinkaan aivan osuva. (Nikander & Zehner 2006, 517.) Lapsuus nähdään usein kehityskulkuna aikuisuuteen ja vastuullisuuteen, vanhuus puolestaan työiän jälkeisenä aikana (Jyrkämä 2007). Vanhat ja nuoret ihmiset ajatellaan usein tois-

tensa ääripäitä edustavina ryhminä, jolloin ajatellaan myös ajatusmaailmoiden ja kiinnostuksenkohteiden olevan toisistaan täysin vastakkaisia (Ukkonen-Mikkola 2011, 26).

2.1.1 Ikäsegregaation vaikutukset

Yhteiskuntamme elää jatkuvassa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa muutoksessa. Muutos näkyy selkeimmin esimerkiksi perhesukupolvien ja muiden eri ikäryhmien erkaantumisen toisistaan. (Gaigl 2010.) Perheillä ei välttämättä ole enää niin pysyviä ja laajoja suhteita tai verkostoja muihin sukupolviin ja lapset viettävät entistä enemmän aikaa pelkästään ikätovereidensa kanssa, omien kiinnostuksen kohteidensa parissa. Eriytyminen synnyttää samalla institutionaalista eriytymistä, joka tarkoittaa ikäryhmien sijoittumista yhä tiiviimmin omien koulujensa, työpaikkojensa ja palvelukeskustensa sisälle. Mahdollisuudet eri sukupolvien tai ikäpolvien kohtaamiselle ovat sen myötä kaventuneet. (Marin 2008, 69.) Tämänkaltaisesta eriytymisestä puhutaan ikäsegregaationa, joka voi edistää yhteiskunnallista ikäsyrjintää sekä nuorten ja vanhojen sosialisointien kapenemista (Hagestad & Uhlenberg 2006).

Ikäsegregaatiolla tarkoitetaan sitä, että erinäiset sosiaaliset ja kulttuuriset tilat yhteiskunnassa nähdään vain tiettyjen ikäryhmien tiloina. Tiettyä ikäryhmää edustavaa henkilöä määrittävät ne paikat, jotka palvelevat hänen edustamansa ikäryhmän oletettuja tarpeita. Päiväkodit, koulut, hoivakodit ja työpaikat luetaan tällaisiksi suljetuiksi instituutioiksi. (Hagestad & Uhlenberg 2005, 346-349; 2006, 640-643.) Tutkimusten mukaan suurin osa ikä-ihmisistä kokee, että Suomessa tapahtuu paljon ikään perustuvaa syrjintää. Ikäsyrjintänä voidaan pitää esimerkiksi vanhuuteen ja ikääntyneisiin kohdistuvia ennakoasenteita ja syrjiviä toimintamalleja, jotka eivät tuota yksilölle hyvinvoinnin kokemusta. (Yläkarjula 2011, 77-82.) Sukupolvien välisten jännitteiden voidaan katsoa suureksi osaksi kumpuavan julkisesta keskustelusta. On kuitenkin havaittu, että eri ikäryhmien kohdatessa oletukset toisesta osapuolesta tunnustetaan hyvin nopeasti virheellisiksi. (Saarenheimo 2014, b., 5.)

Tällä hetkellä nuoruuttaan elävistä puhutaan julkisessakin keskustelussa usein uusavuttomana sukupolvena, joka ei hallitse elämässä tarvittavia perustaitoja. Edellisen sukupolven omaksumat tiedot ja taidot eivät nykyisessä yhteiskunnassa siirry enää yhtä luontevasti vanhemmilta lapsille, joka heijastuu nuorten osaamattomuutena ja kykenemättömyytenä hoitaa omaa arkea. (Heikkilä 2014.) Ikäsegregaatio aiheuttaa myös sen ilmiön, että turvaa ja tukea haetaan yhä tiukemmin oman perheen tai ikäryhmän sisältä. Esimerkiksi nuoret turvautuvat yhä useammin ystäviensä apuun kohdatessaan huolia tai ongelmia arjessaan. (Hagestad & Uhlenberg 2006.) Ihmiset haluavat luontaisesti kuulua johonkin joukkoon, ja samanikäisten ihmisten kanssa vuorovaikutus on usein helpointa. Muuttuvassa maailmassa syntyy sitä paitsi helposti ajatus meistä ja muista; omat pitävät omien puolia, muut koetaan pikemminkin uhkana. (Saarenheimo, Pietilä, Maununaho, Tiihonen & Pohjolainen 2014, 136.)

Senioriväestön kannalta tällainen eriytyminen voi olla kohtalokasta, sillä pysyvien sosiaalisten suhteiden muodostaminen muuttuu vaikeammaksi ihmisten ikääntyessä. Vaikka yksilöllä olisi vielä paljon annettavaa, voi silti olla ettei ympärillä ole ketään, kenelle jakaa omia ajatuksia ja tunteita. (Ylikarjula 2011, 103.) Olemassa olevilla suhteilla on tapana polarisoitua, ja vanhusen kohdalla polarisoituminen johtaa yleensä sosiaalisen verkoston supistumiseen lähimpiin perheenjäseniin. Läheiset saattavat kuitenkin mahdollisesti asua matkan päässä ja olla omaan perheeseensä sidottuja, jolloin kohtaamiset jäävät vähemmälle. Kun omaan ikäryhmään kuuluvat ystävät alkavat olla vähissä tai huonokuntoisia, sosiaalinen yhteydenpito voi lakata täysin. (Tenkanen 2007, 183-189.) Yksinäisyydestä voikin muodostua suurin syy vanhuksen oman toimintakyvyn heikentymiseen (Hagestad & Uhlenberg 2005; 2006, 645).

Intergenerational solidarity -eurobarometrin (2009) mukaan kiinnostusta ikäpolvien väliselle yhteistyölle olisi ikäsegregaatiosta huolimatta kuitenkin varsin laajasti. Sen perusteella näyttäisi myös, että ikäpolvilla on nykyään ehkä luultua enemmän yhteistä. Eurobarometrin avulla on tutkittu esimerkiksi sitä, miten todennäköisenä pidetään sukupolvien konfliktien syntymistä eri sukupolvien välille. Yleisesti ottaen tunnutaan ajattelevan, että eri-ikäisten ihmisten kohtaamiset ovat tärkeitä hetkiä ja että kohtaamisista löytyy paljon ammennettavaa kummallekin osapuolelle. Saarenheimon (2014, b., 5) mukaan käytäntö kuitenkin osoittaa, että ihmisten vapaa-ajanvietto tapahtuu suurimmaksi osaksi juuri omanikäisten kanssa. Eurobarometrin tulosten perusteella 63% suomalaisista pitää median antamaa kuvaa sukupolvien eriyävyyksistä liioiteltuna. Erityisesti nuoret peräänkuuluttavat syynä ikäsegregaation yhteistyömahdollisuuksien puutetta. Vanhoilla ja nuorilla ihmisillä ei heidän mukaansa ole riittävästi tilaisuuksia yhteiseen vuorovaikutukseen. Eurobarometri osoittaa myös, että suomalaiset toivoisivat viranomaisten ja paikallisten instituutioiden kuten koulujen tukevan ikäpolvitoimintaa ja tahoja, jotka tekevät ikäpolvitoiminnan mahdolliseksi. Erityisesti vanhemmat ihmiset luottavat siihen, että joku ulkopuolinen taho olisi järjestämässä tai käynnistämässä toimintaa. (Pietilä 2013.)

2.1.2 Ikäpolitiikkaa ja uusia strategioita

Suhtautuminen senioriväestöön on yhteiskunnassamme melko kahtiajakautunutta. Jo termien ”vanhus” ja ”seniori” olemassa olo kertoo, että iän lisääntyminen tuo mukanaan positiivisen tai negatiivisen leiman, näkökulmasta riippuen. Näkökulma liittyy yleensä rahaan ja siihen, kuinka seniorit nähdään valtion talouden kannalta. Poliitikassa ja taloudellisessa päätöksenteossa vanhukset määritellään menoeränä, jolloin keskusteluun nousevat lähinnä ikäihmisten sairaudet ja ikääntymiseen liittyvät ongelmat. (Tainio 2006.) Koska yhteiskunnalla on taipumusta arvostaa nuoruutta, dynaamisuutta ja tehokkuutta, saatamme toisinaan jopa huomauttamme edistää ikäsyryntää ja vanhojen ihmisten varustamista kielteisin mielikuvin (Jul-

kunen 2008). Teollisessa yhteiskunnassa ikäihmisten kohtalona on ikävän usein ”joutua hoivataviksi” eli huomaamattomasti syrjään tuottavan väestönosan tieltä. Ihmisiä ei kuitenkaan tulisi nähdä ainoastaan heidän ikäkehityksensä kautta. Vanha ihminen on oikeutettu elämäntapaisiin kokemuksiin, vaikka fyysinen toimintakyky niitä jonkin verran rajoittaisikin. (Kurki 2008, 26-27.)

Suomalainen sosiaali- ja terveydenhuolto on suurten muutosten edessä seuraavien vuosikymmenten aikana. Suurten ikäryhmien ikääntyessä palvelurakenteen on pakko muuttua nykyisestä. (Tainio 2006.) Työntekijöitä ei pian ole enää tarpeeksi vanhusväestöön nähden, ja sosiaaliala tarvitsee uusia keinoja pystyäkseen vastaamaan kasvavaan tarpeeseen. Kasvava teknologian määrä pyrkiikin tällä hetkellä paikkaamaan sosiaali- ja terveystalouden henkilöstöpulaa tarjoamalla uudenlaisia ratkaisuja asiakkaan sekä hoito- ja hoivatyön tukemiseksi. Teknologia ei kuitenkaan koskaan voi täysin korvata ihmisen aitoa, fyysiseen läsnäoloon perustuvaa kontaktia. (Heikkilä 2011, 62.) Rakennemuutosten ja kehityksen aikakaudellakaan ihmistä ja inhimillisyyttä ei tule unohtaa. Ihmisarvo koskee yhtä lailla kaikkia yksilöitä ikään katsomatta. (Ylikarjula 2011, 29.)

Väestön ikärakenteen muutoksen yhteydessä kuntien olisi tärkeää ottaa ikäpolitiikassaan huomioon kaikkien ikäryhmien tarpeet ja mahdollisuudet. (Suomen kuntaliitto 2006, 13.) Suomin ja Hakosen (2008, 9) mukaan yhteiskunnallisen keskustelun pitäisi luopua ongelmakeskeisestä sävystään ja keskittyä sen sijasta kiinnittämään huomiota senioreiden voimavaroihin. Ikä ei enää suoraan määrittele fyysistä kuntoa; kokemuksellinen ikä voi olla aivan toinen kuin mitä ”numero” sanoo. Senioriväestömme joukosta löytyy jopa parempikuntoisia kansalaisia kuin työikäisistämme. (Aapola-Kari 2014.) Vanhuus nähdään kuitenkin hyvin usein sairautena siitä syystä, että ikääntyminen korreloi hyvin suoraan sairastamisen kanssa. Eroavaisuuksista huolimatta ikäihmiset niputetaan helposti samaan harmaaseen massaan, jolloin unohdetaan kunnioittaa senioreita yksilöinä. (Valkonen, 2014.) On tärkeää muistaa, että vanhuus voi olla laadultaan myös hyvää vanhuutta, johon liittyy aktiivinen toiminta oman fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämiseksi. (Suomen kuntaliitto 2006, 14.) Vahva sosiaalinen verkosto ja sosiaalinen tuki parantavat osaltaan toimintakyvyn säilymistä ja sitä kautta myös ihmisen elämänlaatua. Yhteiskunnan olisi siis järkevää huomioida, että mitä pidempään seniorit saadaan pidettynä aktiivisina oman hyvinvointinsa edistämiseksi, sitä helpompi yhteiskunnan on heidän terveyttään tukea. (Ylikarjula 2011, 28.)

2.2 Ikäpolvitoiminta

Tutkimukset ovat osoittaneet, että ikäsegregaation mukanaan tuomia ongelmia ja niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin elämässä esiintyviä puutteita voidaan torjua yleistä yhteisöllisyyden tunnetta lisäämällä (Kulmala 2014). Yksi keino puuttuvan yhteisöllisyyden ja sukupolvetto-

muuden palauttamiseen voi löytyä senioriväestöstä. Yhdistyneiden kansakuntien antama julistus kansainvälisenä vanhojen ihmisten päivänä puolustaa ikääntyvien ihmisten voimavaroja ja kehottaa ottamaan vastaan heidän tarjoamansa panoksen yhteiskunnalle (United Nations 2006). Eläkkeelle jäädään nimittäin nykyään yhä useammin fyysisesti melko hyväkuntoisina ja nousevan eliniänodotteen ansiosta eläkeikä merkitsee monelle edelleen varsin aktiivista elämää (Kurki 2008, 15). Työelämän taakseen jättänyt ikäpolvi olisikin tärkeää huomioida yhteiskunnallisena resurssina tai niin kutsuttuna sosiaalisena pääomana, jolla sattuu olemaan käytössään jotain nykyajalle hyvin harvinaista; nimittäin aikaa. Yhä useammat eläkeläiset olisivat sitä paitsi valmiita käyttämään vapaa-aikansa lasten ja nuorten parissa, jolloin he voisivat kokea olevansa sekä antajan että ottajan roolissa virikkeellisen toiminnan suhteen. (Valkonen 2014). Yhteisöllisyyttä peräänkuuluttava yhteiskunta on vähitellen oppinut hyödyntämään tällaisten ”yhteiskunnallisten isovanhempien” aktiivisuutta. Vähitellen ollaan herätty noteeraamaan ikäpolvitoiminnan mahdollisuudet ja merkitykset niin vanhusväestön kuin lastenkin osalta. Ikäpolvet voivat tukea toisiaan sukulaisuudesta riippumatta aikoina, jolloin yhteiskunnan on vaikea kohdentaa tukeaan oikein. (Marin 2008, 113-114.)

2.2.1 Ikäpolvitaju

Saarenheimon ym. (2013, 16) mukaan sukupolvitutkijat Simon Biggs ja Ariela Lowenstein (2011) käyttävät elämäntulkua ja ikäpolvien välisiä suhteita kuvatakseen sukupolvi- eli ikäpolvitajun käsitettä. Ikäpolvitaju tarkoittaa kykyä asettua toisen ikäisen ihmisen asemaan ja nähdä asioita hänen näkökulmastaan. Kyseessä on siis jonkinlainen ikäempatia. Ikäpolvitajut kehittyvät ihmisen omien ikä- ja sukupolvikokemusten kautta eli vuorovaikutuksessa toisten eri-ikäisten ihmisten kanssa. Kohdatessaan toisia ihmisiä tulee automaattisesti verranneeksi omia käsityksiään ja kokemuksiaan tämän toisen ihmisen kanssa. Kohtaamisen aikana tapahtuu siis eräänlaista moraalista puntarointia; henkilö tulee kyseenalaistaneeksi omaa ajatusmaailmaansa ja muokanneeksi sitä uudelleen kohtaamisen kautta. Ikäpolvitaju ja toisen ihmisen näkeminen yhdenvertaisena erilaisista ajatuksistaan tai asenteistaan huolimatta on tärkeä pohja kaikenlaiselle vuorovaikutukselle ja voi parhaassa purkaa ennakkoluuloihin perustuvia ikäkäsityksiä. (Saarenheimo ym. 2013, 16-17.) Tämänkaltaisen ajattelutavan hyväksyminen on edellytys kaikelle ikäpolvitoiminnalle.

Ikäpolvitoiminta voi muokata sekä vanhusten että nuorten suhtautumista toisiinsa. Vaikka sukupolvien väliset erot kiinnostuksenkohteissa ja asenteissa saattavat lähemmin tarkasteltuna osoittautua varsin pieniksi, suhtautuminen aikaan on yleensä selkeämmin jakautunut. Iäkkäät arvostavat nuoria enemmän menneisyyttä, kun taas nuorten mielikuvissa tulevaisuus näyttyy myönteisenä. (Ylikarjula 2001, 24.) Eroavaisuuksista voi olla hyötyäkin. Nuoret voivat saada kohtaamisen kautta vanhuksilta uusia näköaloja ja merkityksiä elämäänsä ja vanhukset voivat saada kipinän elämän jatkuvuuteen nuorten elinvoimaisuudesta. Yhteydenpidon ja yh-

teenkuuluvuuden tunteen uskotaan estävän syrjäytymistä ja sivullisuuden kokemusta (Haverinen 2008, 232). Ikäpolvien välisessä vuorovaikutuksessa ei ole kuitenkaan kyse vain vanhojen ja nuorten suhteista, vaikka nämä kaksi elämänsä ääripäätä ikäpolvitoiminnassa kohtaa-
vatkin. Kyse on pikemminkin ikäpolvitajun saavuttamisesta. Kun eri-ikäiset ihmiset oppivat ymmärtämään toistensa ajattelu- ja toimintatapoja, he oppivat samalla siirtämään ajatuksi-
aan käytäntöön. Elämä on täynnä erinäisiä tilanteita, joissa jokainen meistä joutuu neuvotte-
lemaan tai sovitteluun yhteen eri-ikäisten toiveita, tarpeita ja kiinnostuksen kohteita. Sa-
malla on mahdollista havaita, että erilaiset ominaisuudet ja ihmiset usein myös tasapainotta-
vat maailmaa ja toisiaan. (Saarenheimo ym. 2013, 16-17.)

Ihmisen elämänsä ja sen aikana tapahtuva kehitys on kunkin yksilön kohdalla yksilöllinen. Niiden toteutuminen vaatii kuitenkin aina toisia ihmisiä, sekä ihmisten välillä tapahtuvaa vuo-
rovaikutusta. Yksilön kehityksen kannalta nimenomaan sukupolvien väliset suhteet ovat oleel-
lisiä. Perheen rooli on tärkeä etenkin yksilön lapsuusajan kehityksessä, vaikka ihmisen sosiaa-
listumista edistävät jo varhaisessa vaiheessa monet muutkin ihmissuhteet. Voidaankin sanoa,
että ihmislajin voima piilee yhteisöllisyydessä. Nuoret ottavat mallia vanhemmistaan tai vaih-
toehtoisesti koettelevat auktoriteetteja löytääkseen oman identiteettinsä, kun taas vanhempi
ikäpolvi voi alkaa kyseenalaistaa kaavamaisia asenteitaan tai toimintamallejaan nuorten en-
nakkoluulottomuuden innostamana. Ikäpolvien välinen kanssakäyminen on välttämättömyys
inhimilliselle kasvulle. (Saarenheimo ym. 2013, 13-14.)

Erilaiset teemat ja haasteet korostuvat ihmisen eri elämänvaiheissa, mutta esimerkiksi merki-
tysten luominen ja itsensä merkitykselliseksi tunteminen seuraavat meitä koko elämänsä
ajan. Ihminen kehittyy siis hetki hetkeltä, ei pelkästään lapsuusikänsä aikana. Jokai-
nen uusi kohtaaminen opettaa jotain uutta, kun ihminen luo tapahtuneelle merkityksen ko-
kemuksensa kautta. Sosiaalinen kanssakäyminen auttaa meitä rakentamaan yhteistä kulttuu-
riamme, sillä jokainen sukupolvi jättää aikanaan kulttuuriin omat kerroksensa ja vaikuttaa
sitien seuraavan sukupolven elämään. Sukupolvien välistä vuorovaikutusta, sanaton ja ”hau-
dan takaa” kantautuvaa dialogia tarvitaan, jotta ymmärtäisimme myös oman historiamme ja
olemassa olomme merkityksen. (Saarenheimo ym. 2013, 14.)

Elämänsäpsykologiassa ja erityisesti elämänsäpsykologian tutkimuksessa tarkastellaan ihmisen kehi-
tystä laajana, koko elämänsämittaisena kokonaisuutena (Ylikarjula 2011, 104). Tutkimus-
ten mukaan eri elämänvaiheissa läpikäytyjä kehitystehtäviä ei voida tarkastella yksittäisinä
kokemuksina, vaan ne on nähtävä laajemmassa kontekstissa. Turusen (2005) mukaan eri elä-
mänvaiheet ovat keskenään psykodynaamisessa kehityksessä, ja tämän liikehdinnän kaut-
ta ihmisen elämään syntyy yksilöllinen juoni. Usein ajatellaan, että vanhuusikänsä tultaessa
ajatellaan usein, että kaikki mahdollinen kehitys on jo tapahtunut (Ylikarjula 2011, 23). Elä-
mänsäpsykologian keskeinen ajatus on, että kehitys jatkuu koko ihmisen elämänsä ajan.

Kehitys voi ilmetä eri tavoin eri vaiheissa elämää, eikä sen tarvitse olla aina suoraviivaisesti kumuloituvaa tietoa. Se voi näyttäytyä esimerkiksi eräänlaisena vanhuuden valaistumisena ja kypsymisenä kohti elämäkokemuksen tuomaa viisautta (Ylikarjula 2011, 104). Ihmisen kehitykseen liittyy olennaisesti sekä ylä- että alamäkiä, pysähtymisiä ja jumiutumisia. Kehitysprosessin kannalta on myös luonnollista, että tietyt elämänvaiheet osoittautuvat toisia haasteellisimmiksi. (Dunderfelt 2011, 13-18.) Kun otamme huomioon, ettei ihmisen kehitys pysähdy esimerkiksi kehon fyysisten ominaisuuksien heikentyessä, voimme nähdä ikäpolvitoiminnan kaikkia osallistujia hyödyttävänä toimintana ja varhaislapsuuden ja vanhuusiän tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden.

2.2.2 Keskeiset tavoitteet ikäpolvitoiminnalle

Väestörakenteen muutoksen yhteydessä ikäihmisten ja nuorten välistä kuilua olisi pystyttävä karsimaan. Esimerkiksi senioreiden yksinäisyys ja stereotyyppiset asenteet toisia ikäryhmiä kohtaan ovat sosiaalisia ja yhteisöttömyydestä kumpuavia ongelmia, joista yhteiskunnan tulisi hankkiutua eroon mahdollisimman tehokkaasti. (Heikkilä 2014, 19.) Ikäpolvitoiminta pystyy vastaamaan tähän haasteeseen. Aidossa, kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutustilanteessa tarjoutuu mahdollisuus luopua omista, stereotyyppioihin perustuvista ennakkoluuloista ja nähdä toinen ikäpolvi myönteisessä valossa. (Elämäkulku ja ikäpolvet, a.) Kanssakäymistä lisäämällä voimme olla vahvistamassa keskinäistä kiinnostusta, ymmärrystä ja kunnioitusta toisiamme kohtaan. Tämänkaltaisten kohtaamisten avulla pystytään myös ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, mielenterveysongelmia ja yksinäisyyttä. (Heikkilä 2014, 19.)

Yksi merkittävimmistä ikäpolvitoiminnan tavoitteista on yksilön toimijuuden lisääminen. Toimijuus ja vuorovaikutus ovat kaikki käsitteitä, jotka liittyvät voimaantumiseen. Kun ihminen ottaa aktiivisen roolin oman elämänsä järjestämisessä ja itseään koskevien päätösten teossa, hän muuttuu toiminnan kohteesta toimijaksi. Toimijuus edistää elämänhalua, itsetuntoa ja vahvistaa omaa paikkaa yhteisön jäsenenä. Toimijuuteen liitetään usein osallisuuden ja vapaaehtoisuuden käsitteet. (Kumpulainen, Krokfors, Lipponen, Tissari, Hilppö & Rajala 2010, 23.) Vuorovaikutus puolestaan on kohtaamista, jonka molemmat osapuolet ovat aktiivisessa toimijan roolissa. Vuorovaikutuksen aikana kumpikin osapuoli vaikuttaa toiseen ja tulee nähdyksi ja kuulluksi. (Vahvistamo.)

Ikäihmisten hoidossa on pitkään painottunut nimenomaan hoivan ja sairauden korostaminen. Biologinen käsitys vanhenemisesta on johtanut varsin yksipuoliseen näkemykseen vanhuudesta lääketieteellisenä haasteena. (Ylikarjula 2011, 17.) Toimintakyvyn asteittaiseen, joskin luonnolliseen rajoittumiseen keskittyvän ajattelumallin rinnalle kaivataan siis uudenlaista näkökulmaa. Jokaisen yksilön kohdalla olisi tärkeää korostaa toimijuutta huolimatta siitä, kuinka heikentynyt yksilön toimintakyky on. Toimijuuteen siirtymisellä tarkoitetaan Jyrkämän (2007)

mukaan sitä, ettei ihmistä pidetä pelkkänä toimenpiteiden kohteena vaan aktiivisena yksilönä, jolla on taitoja, halua ja tunteita. Perinteinen käsitys ikääntyneiden rutiininomaisesta hoivaamisesta on väistymässä ja hoivasta on muovautumassa vuorovaikutteinen tilanne.

Yksinkertaisimmillaan toimijuudessa on kyse jokaisen oman valinnanvapauden, aktiivisen roolin ja oman ajatusmaailman kunnioittamisesta. Näiden asioiden korostamisen eri ikäryhmissä ei luulisi olevan mahdotonta. Lasten kohdalla voidaan kehittää toimijuutta ottamalla heidät mukaan päiväkodin arkea koskeviin valintoihin. Vähäisimmillään tämä voi toteutua esimerkiksi antamalla lapselle mahdollisuus valita aktiviteetteja oman kiinnostuksen kohteen pohjalta. Ikääntyneet voivat olla toimijoita siinä missä nuoremmatkin. Heidän kohdallaan on tärkeää tunnistaa jäljellä olevat kyvyt ja tukea toimijuutta niillä osa-alueilla, jotka parhaiten palvelevat yksilön aktiivisuuden lisäämistä. (Jyrkämä 2007.)

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat vahvasti sidoksissa toimijuuden käsitteeseen. Myös niiden kautta painottuvat ryhmään kuulumisen, yhdessä tekemisen ja vuorovaikutuksellisen oppimisen tärkeys. Ikäpolvitoiminnassa eri ikäisille ihmisille tarjoutuu mahdollisuus oppia uusia asioita toisiltaan. Yhdessä oppimisen kokemus sekä haastaa että palkitsee, kunhan vuorovaikutustilanteesta on onnistuttu luomaan tarpeeksi turvallinen. Henkisen hyvinvoinnin edistämisen ohella yhteisöllisyydellä ja osallisuudella on havaittu myös todellisia vaikutuksia fyysiseen jakamiseen (Ylikarjula 2011, 22). Esimerkiksi stressiperäisen masennuksen tai muiden pitkäkestoisesta kehon jännitystilasta johtuvien sairauksien ehkäisemisessä sosiaaliset suhteet ja merkitykselliset yhteisöt ovat ratkaisevassa roolissa (Saarenheimo 2014, 16, 18-19).

2.2.3 Varhaiskasvatus yhteistyökumppanina

Ikäpolvitoiminnalla on usein tapana painottaa enemmän vanhustyön ja ikäihmisten hyötyä yhteistoiminnasta, osittain tahattomastikin. Tämä on ymmärrettävää, sillä vanhusväestö on useimmiten ikäsegregaation suurimpien haittavaikutusten kohteena ja senioreiden sosiaaliset kontaktit voivat rajoittua hyvin kapealle alueelle (Tenkanen 2007, 183-189). Ikätoiminta on heille erityisen merkityksellistä, mutta yhtä lailla sukupolvien väliset kohtaamiset palvelevat lasten kasvua ja kehitystä. Haluankin nyt painottaa erityisesti varhaiskasvatuksen kannalta oleellisia asioita ikäpolvitoiminnassa.

Toin jo aiemmin opinnäytetyössäni esille toimijuuden ja osallisuuden merkityksen kehityksen kannalta. Lapsen osallisuutta voidaan tarkastella monin eri tavoin varhaiskasvatuksessa. Osallisuus tarkoittaa läsnäoloa ja vastavuoroisuutta eli dialogista vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Osallisuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja tasa-arvoon, jotka ovat samalla onnistuneen yhteistyön perusedellytyksiä. Lapsen osallisuus tulee usein näkyväksi toimintaan osallistumisena. Tiedetään, että vaikuttamalla myönteisesti lapsen osallisuuden

kokemuksiin kasvun ja kehityksen varhaisessa vaiheessa ehkäisemme samalla lasten ja nuorten myöhempää syrjäytymistä. (Lastensuojelun käsikirja.)

Päivähoitolain mukaan päivähoidon tehtävänä on tarjota lapsen kehitystä laajasti eri tavoin tukevaa toimintaa sekä turvallinen kasvuympäristö. Päivähoidossa on otettava huomioon yleinen kulttuuriperinne kaikilla kasvatuksen osa-alueilla. (Laki lasten päivähoidosta 1973.) Myös terveen itsetunnon kehittyminen on keskeinen kasvatustavoite. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15). Itsetunnon vahvistamisen kannalta tärkeää on huomioida esimerkiksi lämpimien vuorovaikutussuhteiden vaaliminen, perusturvallinen ilmapiiri ja lapsen yksilöllisen kasvun tukeminen (Koivisto 2011, 44).

Itsetunnon vahvistaminen lähtee siitä ajatuksesta, että lapsi olla juuri sellainen kuin on. Lapsen ei tarvitse tavoitella huomiota suorittamisella, jos hän kokee olevansa rakastettu, arvostettu ja hyväksytty omana itsenään. (Kyrönlampi 2011, 45.) Päivähoitoikäinen lapsi rakentaa itsetuntoaan vuorovaikutussuhteissa sellaisten ihmisten kanssa, jotka kuuluvat luonnollisena osana hänen arkeensa, aluksi vuorovaikutuksessa vanhempiensa kanssa ja päivähoitoon siirryttyään myös päiväkodin aikuisten ja muiden lasten kanssa. Päiväkodilla on suuri merkitys vahvan itsetunnon perustan luomisessa, sillä mitä varhaisemmassa vaiheessa tavoitteellinen itsetunnon vahvistaminen aloitetaan, sitä suurempi vaikutus sillä on lapsen hyvinvoinnin kannalta myös tulevaisuudessa. (Koivisto 2011, 39.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) painotetaan kasvatuskumppanuutta eli kasvatustyöntekijät ja lapsen vanhempien tekemää systemaattista ja suunnitelmallista yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Käytännössä kyse on siis osapuolista, jotka ovat lapsen rinnalla hänen kasvaessaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Jokainen lapsi tarvitsee ympärilleen rakkautta ja välitöntä hyväksyntää perheeltään, ja perheet tarvitsevat vuorostaan tukea kasvatustehtävässään. Tätä tarkoitusta varhaiskasvatus keskittyy yhä vahvemmin perheiden huomioimiseen kasvatuskumppanuuden keinoin. (Kyrönlampi 2011, 35.)

Ikäpolvitoiminta mahdollistaa kasvatuskumppanuuden laajenemisen tavanomaista laajemmalle. Ikäpolvitoimintaan osallistuessaan lapset tulevat luoneeksi sosiaalisia vuorovaikutussuhteita myös seniorien ja esimerkiksi palvelukeskuksen työntekijöiden kanssa. Kasvatuskumppanuuteen voidaan siten sisällyttää myös ikäpolvitoiminnan kautta tapahtuneet kohtaamiset, joiden myötä seniorit voivat olla tukena lapsen päiväkotitapaamisen aikana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.) Itsetunnon kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kokee olevansa arvokas myös päiväkodin ”ulkopuolisten” aikuisten silmissä. Tasa-arvoinen asema senioreiden kanssa tapahtuvassa toiminnassa voi myös auttaa lisäämään omien taitojen arvostusta ja rohkeutta ilmaista omia ajatuksia ääneen. On myös huomionarvoista, että kielen ja kulttuurin oppiminen tapahtuu yhteisessä toiminnassa toisten kanssa. Päiväkodin oppimisympäristöt auttavat lasta kielellisen kehityksen alkuun tarjoamalla tilanteita ja aiheita keskustelulle ja asi-

oiden sanoittamiselle. Puheen kehityksen kannalta lapselle on tärkeää tarjota tilaisuuksia, joissa hän voi jakaa yhteisiä mielenkiinnon kohteita aikuisen kanssa. (Suhonen 2011, 96.) Ikäpolvitoiminnan kautta kuuntelevia korvia on enemmän ja lapsi saa kokea merkityksellisyyttä kertoessaan itselleen tärkeitä asioista.

Vaikka ikäpolvitoiminta pyrkiikin karistamaan ennakkoluuloja eri ikäryhmien väliltä, päiväkohti-ikäiset lapset osaavat tuskin nähdä yhteistoimintaa senioreiden kanssa yhteiskunnallisen tai oman kehityksensä kannalta tärkeässä valossa. Heille yhteinen toiminta vanhusten kanssa voi olla jännittävä ja kokemuksellinen osa päivähoidon normaaliarkea, satunnainen tai toistuva tilaisuus päästä tutustumaan ”mummoihin ja vaareihin” sekä juttelemaan heidän kanssaan (Ruokolainen 2014). Varhaiskasvatuksen kannalta voi olla hyödyllistä alkaa hahmottaa toimintamahdollisuuksia laajemminkin kuin vain oman pihapiirin sisältä. Päiväkodit tekevät nykyään yhä enemmän retkiä museoihin, kirjastoihin ja puutarhoihin, mutta ikäpolvitoiminta tarjoaisi varhaiskasvatukselle vielä yhden uuden oppimisympäristön. Varhaiskasvatus on luonnollinen yhteistyökumppani vanhustyölle myös siinä mielessä, että ikäpolvien kohtaaminen onnistuu parhaiten kahden valmiin instituution välillä. Kun kohtaaminen tapahtuu osaavien ammattilaisten johdolla, voidaan ikäpolvitoiminnan apuna hyödyntää molempien instituutioiden työntekijöiden osaamista ja sitä kautta synnyttää myös moniammatillista kulttuuria. (Saarenheimo ym. 2014, 114.)

2.3 Esimerkkejä ikäpolvitoiminnasta

Viime vuosina Suomessakin on alettu kiinnittää huomiota ikäpolvitoiminnan merkityksellisyyteen ja ikäpolvia yhdistäviä hankkeita ja projekteja on käynnistynyt erityisesti vanhustyötä tukevien liittojen alaisuudessa. (Elämänkulku ja ikäpolvet, b.) Ikäpolvitoimintaa tukevat hankkeet voidaan lajitella karkeasti kolmeen tyyppiin, joista ensimmäisessä tyypissä ikääntyneet voivat tarjota apuaan lapsille ja toisessa tyypissä lapset auttavat ikääntyneitä. Kolmannessa tyypissä toimijuus on yhteistä ja tavoitteena on jokin molempien intressinä oleva asia. (Springate ym. 2008, 5.)

Hankkeissa on tyypillisesti pyritty edistämään ihmisten terveyttä niin fyysisellä kuin henkiseläkin tasolla sekä vahvistamaan sosiaalista kanssakäymistä. Hankkeiden kautta ikääntyneille tarjoutuu mahdollisuus kiinnittyä uudelleen yhteisöön ja ottaa aktiivinen toimijan rooli omassa elämässään. Tutustumalla lapsiin ja nuoriin he voivat saada uudenlaista merkitystä elämäänsä ja samalla molemminpuolinen oppiminen ja asenteiden muuttaminen tulee mahdolliseksi. (Gaihl 2010). Tätä asennetta ajaa myös Roihuvuoren monipuolisen palvelukeskuksen jokakesäinen Mopo-rokki eli Monen polven festivaalipäivä, johon ovat tervetulleita kaikki ikäryhmät vauvasta vaariin. Tapahtumalla halutaan kaventaa kuilua sukupolvien välillä osoitta-

malla, ettei hauskanpidon tarvitse olla iästä kiinni vaan kaiken ikäisillä on oikeus tulla näkyviksi ja kuuluviksi toimijoiksi. (Helsingin kaupunki.)

Ikäpolvitoimintaa järjestetään sekä lyhytkestoisina projekteina että pidempiaikaisina, säännöllisinä yhteistyösopimuksina. Esimerkiksi vuosina 2011-2013 järjestetyssä Elämänkulku ja ikäpolvet -tutkimus- ja kehittämishankkeessa Vanhustyön keskusliitto pyrki purkamaan ikäryhmien välistä kuilua selvittämällä ikäpolvien välisiä suhteita ja niihin liittyviä jännitteitä (Elämänkulku ja ikäpolvet, a.) Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena puolestaan on perustaa vuoden 2016 loppuun mennessä maksuton ja kaikille ikäryhmille avoin Terhokerho jokaiseen Suomen kuntaan. Terhokerhot toimivat kiireettöminä kohtaamispaikkoina, joissa painotetaan leikkimisen ja yhdessä tekemisen merkitystä. Kerhoissa aikuisille, eläkeläisille ja lapsille tarjoutuu mahdollisuus viettää aikaa yhdessä ilman sitovia ilmoittautumisia tai osallistumismaksuja. (Koko Suomi leikkii.)

Pienperheyhdistys järjestää Mummila-toimintaa, jossa koulutetut vapaaehtoiset toimivat kummi-isovanhempina yhden vanhemman perheiden lapsille. Mummilan kautta sekä lapset, aikuiset että seniorit voivat kohdata toisiaan säännöllisesti ja muodostaa pysyviä vuorovaikutussuhteita. Isovanhemmille kummilapsineen järjestetään toimintaa ja tapahtumia Mummilassa noin kahden kuukauden välein. Mummilassa järjestettävien tapahtumien ja juhlien lisäksi toimintaan kuuluu retkiä sekä nelipäiväinen kesäleiri, jonne lapset voivat osallistua isovanhempiensa kanssa. (Pienperheyhdistys Ry.) Myös useissa seurakunnissa on alettu pyörittää niin kutsuttuja ”varamummorinkejä”, joiden kautta aktiiviset eläkeläiset voivat ilmoittautua lapsiperheiden tueksi. (Kluukeri, 2014.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummeja ja -vaareja ei ole nimetty yksittäisten lasten kummeiksi, vaan he voivat toimia vapaaehtoisina työntekijöinä esimerkiksi päiväkodeissa, perhekahviloissa tai erilaisissa kerhoissa. Vapaaehtoiset voivat pitää satuhetkiä, osallistua mukaan retkille tai olla muuten vain mukana lasten päivässä. Toiminta tähtää hyvän vuorovaikutussuhteen luomiseen jo varhaisessa ikävaiheessa ja pyrkii laajentamaan lasten kontakteja sukupolvirajojen ylitse. Vapaaehtoiset hyötyvät toiminnasta voidessaan siirtää kokemukseista ja kulttuurillista perintöä uusille sukupolville. Yhteinen toiminta vahvistaa myös senioreiden aktiivista toimijuutta sekä heidän osallisuuttaan yhteiskuntaan. (Elämänkulku ja ikäpolvet, b.)

2.3.1 Palvelutalot ja päiväkodit

Ikäpolvitoimintaa järjestetään myös niille senioreille, joilla ei enää ole mahdollisuutta osallistua vapaaehtoistoimintaan esimerkiksi liikuntakyvyn heikentymisen takia. Palvelukeskusten ja hoivakotien asiakkaat pääsevät toteuttamaan yhteistä ikäpolvitoimintaa esimerkiksi naapuri-

päiväkotien kanssa. Kannelmäen palvelutalo ja Päiväkoti Vanhainen ovat hyvä esimerkki pitkäkestoisesta ja säännöllisestä yhteistyöstä, joka on jatkunut jo vuodesta 2009 asti. Ikäpolvi-toiminnasta on muodostunut pysyvä osa päiväkodin arkea ja lapset ovat tottuneet kohtaamaan vanhuksia yhteisen tekemisen muodossa. Vanhusten rajoitukset ja apuvälineet eivät ole este erilaisille ulkoilutempauksille, jumppatuokioille tai edes jokavuotisille olympiakisoille. (Säkätisäx - yhdessä kivaa!.) Päiväkodin ja palvelutalon pitkäaikaisesta yhteistyöstä on julkaistu myös ikäpolvi-toimintaan keskittyvä dokumenttielokuva (Jalonen 2014).

Varhaiskasvatuksen ja vanhustyön välistä yhteistyötä ovat osaltaan olleet edistämässä myös erilaiset opiskelijoiden tekemät opinnäytetyöt ja niihin liittyvät toiminnalliset projektit. Nostan esimerkiksi hieman erilaisen tavan edistää ikäpolvien kohtaamista projektin keinoin. Laurea-ammattikorkeakoulussa valmistui vuonna 2014 sosiaalialan opiskelijan Enni Hyryn toteuttama opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli HyvinvointiTV-toiminnan käynnistäminen varhaiskasvatuksen ja vanhustyön välille Vantaalla. HyvinvointiTV on Laurea-ammattikorkeakoulun käytössä oleva kaksisuuntainen interaktiivinen televisio, jonka välityksellä lähetetään osallisuutta tukevia ja interaktiivisia online-ohjelmia. Kokeiluun osallistui lapsiryhmä Trollebon päiväkodista ja koti- ja omaishoidon asiakkaita. Lapsiryhmä toimi ohjelman sisällöntuottajana ja lähetystä seuranneet seniorit pystyivät osallistumaan lähetyksen kulkuun kotoaan. (Hyry 2014.)

2.3.2 Integroitu palvelukeskus - tulevaisuuden toimintamalli?

Suomen ulkopuolella ikäsegregaatiota on pyritty vähentämään luomalla palvelujärjestelmään uusia, ikäpolvien välistä yhteistyötä tukevia palvelumuotoja. Tulevaisuudessa ikäpolvien välinen vuorovaikutus saattaa toteutua esimerkiksi yhdistetyissä toimintayksiköissä. Suomessa tällaiset yksiköt ovat vielä melkoinen harvinaisuus, vaikka muutamia esimerkkejä ikäpolvi-toiminnasta tällä alueella löytyykin. Tuulikki Ukkonen-Mikkola on tutkinut väitöskirjassaan Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa (2011) päiväkodin ja hoivakodin välistä yhteistyötä. Tulokset ovat osoittaneet, että lasten ja senioreiden ollessa jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ikä menettää merkityksensä ja erilaiset toimitukset nousevat esiin. Myös Lahdessa on saatu positiivisia tuloksia vanhustalouksien ja päivähoitoa integroivasta palvelumallista. Siellä Diakonian instituutin käynnistämä projekti johti lopulta päiväkotin Teemulan vakiinnuttamiseen vanhusten asuin- ja palvelutalo Teemutalon yhteyteen. (Borg 2014.)

Yhteiskunnalliselta kannalta integroitu toiminta tuottaa palveluita kustannustehokkaasti eri ikäryhmiin kuuluville hoivaa tarvitseville samanaikaisesti. Samalla hoivatyöhön tulee mukaan virikkeellisyys elementti. Integroiduilla yksiköillä pyritään vastaamaan sosiaalialan muutostarpeisiin, joista suurimmat liittyvät hoivakotiympäristöjen laitosmaisuuksien vähentämiseen

asukkaiden hyvinvoinnin ja aktiivisuuden edistämiseen (Topo, Sormunen, Saarikalle, Räikkönen & Eloniemi-Sulkava 2007).

3 Opinnäytetyön tavoitteet

Pyrin tarkastelemaan opinnäytetyössäni varhaiskasvatuksen ja vanhustyön aiempaa ja nykyistä yhteistyötilannetta sekä hahmottamaan kentällä vallitsevaa tilannetta molempien toimijoiden näkökulmasta. Tavoitteenani oli esitellä yhteistyön kautta saavutettuja etuja ja mahdollisuuksia laajentaa toimintaa entisestään, yhä vahvemmin molempia osapuolia palvelemaan suuntaan. Opinnäytetyöni pohjalta sosiaalialan toimijat pystyvät havaitsemaan moniammatillisen yhteistyön merkityksen ja voivat pyrkiä kehittämään toimintaansa olemassa olevien käytänteiden ulkopuolelle.

Ikäpolvitoimintaa järjestetään jo tällä hetkellä suhteellisen laajamittaisesti, mutta toiminta painottuu vielä toistaiseksi suurelta osin vanhusten kohtaamisiin omien lastenlastensa kanssa tai itsenäisten, vielä hyvän toimintakyvyn omaavien senioreiden aktiiviseen vapaaehtoistyöhön. Näen tärkeänä kehittämiskohteenä palvelukeskusten ja päivätoiminnan osallisuuden ikäpolvitoiminnassa, sillä kyseisten paikkojen asiakasryhmille kontaktien saaminen nuorempiin sukupolviin voi olla vaikeaa tai käytännössä jopa mahdotonta.

Opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden tavoitteena oli kartoittaa mahdollisuuksia ikäpolvitoiminnan toteuttamiseksi Helsingin Viikissä sijaitsevan päivätoimintapaikan ja lähialueen päiväkotien osalta. Halusin omalta osaltani olla mukana vahvistamassa varhaiskasvatuksen ja palvelukeskusten päivätoiminnan osuutta ikäpolvitoiminnan toteuttajina ja tuoda esille tahojen toiveita ja asenteita yhteistyötä koskien. Tavoitteeni oli, että tutkimukseni avulla olisi mahdollista lähteä suunnittelemaan konkreettista toimintaa tutkimuksen osapuolten välille, mikäli innokkuutta yhteistyöhön ilmenisi. Pyrin siihen, että tutkimuksessa kuuluisi myös kentätason työntekijöiden ääni sekä mielipide siitä, mitä asioita ikäpolvitoiminnan käynnistämisen yhteydessä olisi tärkeää ottaa huomioon. Lisäksi toiveenani oli, että opinnäytetyöni kautta olisi mahdollista havaita tekijöitä, jotka puhuvat pitkäaikaisen ikäpolvitoiminnan puolesta. Näin ollen opinnäytetyön tavoitteena oli ikäpolvitoiminnan kehittäminen myös laajemmassa kontekstissa koko sosiaalialan kenttää hyödyttäen.

Pyrin opinnäytetyössäni selvittämään, onko toiminnalle nähtävissä tulevaisuutta kartoitukseen osallistuneiden osapuolten välillä. Kartoitukseen liittyvät tutkimuskysymykset liittyivät ikäpolvitoiminnan käynnistysprosessiin:

- 1) Miten ikäpolvitoimintaan suhtaudutaan?

- 2) Mitkä asiat vaikuttavat siihen, ettei ikäpolvitoimintaa ole vielä nykyistä enemmän?
- 3) Mitä toiveita ja odotuksia varhaiskasvatuksen ja vanhustyön työntekijöillä on ikäpolvitoimintaa kohtaan?
- 4) Miten ajatus varhaiskasvatuksen ja vanhustyön lisääntyvästä yhteistyöstä koetaan?

4 Tutkimuksen toteutus

Koska varsinainen kipinä tutkimukseni aiheeseen oli syttynyt Hoivaonnan päivätoiminnan ilmaistua halukkuutensa ikäpolvitoiminnan yhteistyökumppaneiden selvittämiseen, oli luonnollista, että Hoivaonni toimisi opinnäytetyöprosessissa pääyhteistyökumppaninani ja siten myös yhtenä tutkimusaineiston tuottajista. Tutkimusaiheeni muodostui lopulliseen muotoonsa syksyn 2014 aikana, jolloin olin yhteydessä myös Viikissä sijaitseviin päiväkoteihin. Toiveenani oli päästä keräämään tutkimusaineistoa 2-4:n päiväkodin työntekijöiltä, jotta tutkimuksesta kävisivät ilmi sekä päivätoimintayksikön että varhaiskasvatuksen toimijoiden ajatukset ikäpolvitoiminnan käynnistämisen suhteen. Tammikuuhun 2015 mennessä olin saanut varmistettua kahden päiväkodin suostumuksen opinnäytetyöni tutkimukselliseen osuuteen. Yhteydenotot näihin yhteistyökumppaneihin tapahtuivat puhelimitse ja sähköpostitse.

4.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen osuus, jossa kartoitin ikäpolvitoiminnan mahdollisuuksia Viikin alueella toteutui laadullisena tutkimuksena helmi-maaliskuun vaihteessa 2015. Ruusuvuoren & Tiittulan (2009, 226) mukaan laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen kautta pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä sekä selvittämään, miksi joku ilmiö tapahtuu tai mitä siitä voimme päätellä. Tutkimuksen kohteena voivat olla esimerkiksi elämäntarinat, käyttäytyminen, sosiaaliset organisaatiot tai vuorovaikutussuhteet. Laadulliset menetelmät soveltuivat omaan tutkimukseeni hyvin juuri sen takia, että tarkoituksena oli kerätä yksilöllisiä kokemuksia ja ajatuksia yksittäisiltä työntekijöiltä. Heidän näkökulmansa oli ehdottoman tärkeä tutkimuksen oikeellisuuden kannalta, sillä tarkoitukseni oli luoda mahdollisimman realistinen kuva siitä, kuinka halukkaita eri tahot ovat ikäpolvitoiminnan käynnistämisen suhteen. Ilmiön tarkastelussa yksittäisten ihmisten, kuluttajien ja asiakkaiden näkökulma otetaan vahvasti huomioon, jotta tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin saataisiin mahdollisimman paljon variaatiota (Valtonen 2008, 48).

Pyrin tutkimuksessani nostamaan esille nimenomaan eri osapuolien yksilöllisiä tarpeita ja toiveita. Tämänkaltaisten tulosten saamiseksi määrällinen tutkimus olisi ollut liian rajallinen, sillä valmiit vastausvaihtoehdot olisivat saattaneet sulkea pois tutkimukseen osallistujien todellisia mielipiteitä ja kokemuksia. Hirsjärven & Hurmeen (2008, 35) mukaan laadullisessa

tutkimuksessa rakennetaan merkityksiä yhdistämällä kerättyä aineistoa olemassa olevaan teoriaan. Parhaimmillaan laadullinen tutkimus on silloin, kun se onnistuu tuomaan tutkimukseen osallistujien näkökulman ja ajatukset osaksi laajempaa kehitystyötä.

Päädyin toteuttamaan varsinaisen tutkimusaineiston keruun teemahaastattelun keinoin. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on keskustelunomainen haastattelumenetelmä, jota käytetään yhtenä aineistonhankinnan tapana laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelun etenemistä ohjailevat tutkijan teoreettisen viitekehysten pohjalta etukäteen muodostamat teemat. Teemat voidaan jakaa pää- ja alateemoihin, mutta niillä ei ole haastattelutilanteessa tarkkaa esittämisjärjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.) Laadin haastatteluja varten teemahaastattelurungon (Liite 1) tutkimuksen alkuvaiheessa asettamieni tutkimuskysymysten pohjalta. Tarkoitukseni oli varmistaa rungon avulla, että haastatteluihin osallistujat toisivat puheessaan esille oman tutkimukseni kannalta oleellisia asioita. Olin laatinut keskustelun tueksi myös teemoihin liittyviä avoimia lisäkysymyksiä, joita hyödyntämällä pystyin tarvittaessa virittämään haastattelutilannetta aktiivisemmaksi.

Teemahaastattelurunko koostui neljästä pääteemasta, joissa tiivistyi tutkimuksen kannalta olennainen informaatio. Teemat liittyivät haastateltaviin aiempiin kokemuksiin ja mielipiteisiin ikäpolvitoiminnasta, ikäpolvitoiminnan käytännön järjestelyihin, ikäpolvitoiminnan tuomiin hyötyihin sekä haastateltavien näkemyksiin ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta. Pysin toteuttamaan kaikki haastattelut teemojen ja lähtökohtaisten kysymysten osalta samanlaisina, mutta haastateltavilla oli mahdollisuus itse viedä haastattelua haluamaansa suuntaan. Teemahaastattelun keskustelu on yleisesti ottaen luonteeltaan hyvin vapaamuotoista. Tutkijan esittämät kysymykset voivat tuottaa teemoihin soveltuvaa sisältöä tai vaihtoehtoisesti nostaa esiin täysin uusia teemoja, mutta pääsääntöisesti teemahaastattelussa kuuluu haastateltavan henkilön ääni ja ajatukset. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.) Teemahaastattelua onkin hyvä käyttää menetelmänä etenkin silloin, kun tutkittavaa asiaa ei vielä tunneta kovin hyvin, vaan sitä ja tutkimuskysymyksiä on tarkoitus tämentää aineiston hankinnan kautta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Haastatteluaineisto kerättiin kolmen eri ryhmähaastattelun kautta. Yhden haastattelutilanteen kestoksi oli etukäteen arvioitu maksimissaan tunti. Haastattelut järjestettiin siten, että saman työyhteisön työntekijät osallistuvat keskenään samaan ryhmähaastatteluun. Näin pyrin mahdollistamaan sen, että haastattelutilanteesta tulisi osallistujille mahdollisimman rento ja keskusteleva. Ryhmäkeskustelua on hyödynnetty esimerkiksi erilaisten innovaatioiden ja uutuuskonseptien tuottamisessa (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 226). Sen avulla on mahdollista kerätä runsaampaa ja monipuolisempaa aineistoa kuin yksilöhaastattelun, sillä ryhmämuotoisessa haastattelutilanteessa toisista haastateltavista saa keskustelukumppaneita, joiden kautta myös omien kokemusten muistaminen ja esilletuominen helpottuu. Ryhmähaastattelun

osapuolet siis ikään kuin ruokkivat toistensa ulosantia ja voivat täydentää toistensa vastauksia uusilla näkökulmilla. (Tilastokeskus.) Toisinaan on mahdollista, että haastattelutilanteessa joku osallistujista dominoi keskustelun kulkua joko persoonansa tai työyhteisöön juurtuneiden ryhmäroolien takia. Tällöin haastattelija voi ohjata haastattelun kulkua kohdistamalla kysymyksiä erityisesti hiljaisemmille haastateltaville. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61.) Tutkimukseni yhteydessä haastateltavat pitivät itse tehokkaasti huolen siitä, että kunkin osallistujan ääni pääsi kuuluviin teemoja käsiteltäessä.

Kolmeen ryhmähaastatteluuni osallistui yhteensä yhdeksän henkilöä ja haastattelut tapahtuivat kunkin työyhteisön toimitiloissa. Hirsjärven & Hurmeen (2008, 59) mukaan ryhmähaastattelun yhteydessä voidaan puhua niin sanotusta harkinnanvaraisesta näytteestä tai käyttää haastattelutilanteesta täsmäryhmähaastattelun nimeä, mikäli tutkija on itse ollut vaikuttamassa haastatteluun osallistujien taustoihin tai tietämykseen. Olin etukäteen toivonut tutkimukseen osallistuvilta työyhteisöiltä, että kussakin ryhmähaastattelussa olisi mahdollisimman eri rooleissa työskenteleviä työntekijöitä; esimerkiksi lastenhoitaja, lastentarhanopettaja ja päiväkodin johtaja. Näin ollen keskustelussa oleviin teemoihin voitaisiin saada astetta laajempi näkökulma. Kaikissa haastattelutilanteissa toivomani moniulotteisuus osallistujien suhteen ei toteutunut, vaan paikalle olivat saapuneet ne henkilöt, joille haastattelun ajankohta sattui sopimaan. Toivomani järjestely ei olisi kuitenkaan välttämättä tuottanut kovinkaan erilaista haastatteluaineistoa. Ryhmähaastatteluille on nimittäin ominaista osallistujien yhtäkkinen samanmielisyyttä ja keskustelun kiertyminen yhteisten mielipiteiden ympärille. (Ala-Suutari 2014, 151-152.)

Haastattelut tallennettiin nauhurille ja siirrettiin haastattelutilanteen jälkeen tietokoneelle litteroimista varten. Kerätty haastatteluaineisto litteroitiin sanatarkasti siten, että puhekieliset ilmaukset säilyivät alkuperäisinä. Aineistoon merkittiin myös keskenjääneet lauseet sekä päällekkäin puhuminen. Taukoja lauseiden keskellä tai peräkkäin toistettuja sanoja sen sijaan ei litteraateista ilmene. Haastattelujen yhteiskesto oli 1h 53min 13s, joka vastasi litteroituna 31:tä sivua. Litteroinnin yhteydessä koodasin puhujien nimet anonyymiin muotoon siten, että kunkin haastateltavan puheenvuoroja merkitsee satunnaisesti annettu tunniste väliltä H1-H9. Haastateltavat eivät siis esiinny litteroidussa aineistossa nimellään eikä heitä voi millään tavoin yhdistää toisiinsa tai tiettyyn työyhteisöön (Kuula 2006, 112).

Litteroidun aineiston pilkkomisessa käytin apunani teemoittelua, joka tapahtui teemahaastattelurungon mukaisesti. Teemoittelussa on tarkoituksena nostaa esiin tutkimusongelmaa valaivia teemoja jotka ovat yhteisiä haastateltaville (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173). Teemoittelun avulla on selkeää järjestää aineisto etukäteen suunniteltujen teemojen mukaisesti ja näin ollen hahmottaa paremmin tulosten jakautumista. Käytännössä kyse on siis aineiston pelkistämistä sellaisiin lauseisiin ja vastauksiin, jotka sisältävät tutkimuksen kannalta olennaisia

informaatiota. (Silius 2008, 4.) Teemoittelua varten olin yhdistänyt kahden päiväkodin työntekijöiden haastatteluista tekemäni litteraatit yhdeksi kokonaisuudeksi, sillä tarkoitukseni oli suorittaa tulosten analyysi erikseen vanhustyön ja varhaiskasvatuksen osalta. Suoritin teemoittelun värikoodausta apunani käyttäen siten, että jokaista teemahaastattelurungossa esiintyvää teemaa vastasi aineistossa tietty tunnusväri.

4.2 Eettiset kysymykset

Opinnäytetyöni tekemiseen on liittynyt monia eettisiä kysymyksiä. Olen huolehtinut alusta pitäen, että eettisyys on toteutunut tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa, ei pelkästään haastateltavien kohtaamisessa kasvokkain. Tutkimusetiikan tarkoituksena on taata tutkimukseen osallistujille riittävä anonymiteetti varmistaminen sekä varmistaa tutkimuksen tuottaman tiedon korkealaatuisuus ja täsmällisyys (Kuula 2006, 11-14). Eettisyys onkin noussut tarkasteltavakseni esimerkiksi tutkimuskohdetta ja -menetelmiä valitessani, haastattelutilanteita järjestäessäni sekä varsinaisen tutkimusaineiston keruun yhteydessä. Lisäksi olen kiinnittänyt huomiota eettisyyteen kirjatessani opinnäytetyöhön tutkimukseni aikana saatuja tietoja. Olen ottanut huomioon sen, että eettisyys kantaa myös omaa tutkimusprosessiani pidemmälle. Tutkijan kuuluu varmistaa, että hänen aineistosta tekemänsä päätelmät ja ehdotukset mahdollisista lisätutkimusta noudattavat samaa eettistä linjaa kuin hänen muukin tutkimuksensa (Mäkinen 2006, 19).

Tieteelliseen tutkimukseen osallistuvien henkilöiden itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan vapaaehtoisuuden periaatteella. Osallistujat saavat itse valita, haluavatko he osallistua tutkimukseen vai eivät. Tämän vapaaehtoisuuden tulee olla voimassa koko tutkimuksen ajan. Jokaisella osallistujalla on oltava mahdollisuus perua osallistumisensa koska tahansa ilman selitystä. (Mäkinen 2006, 95.) Yhteistyökumppaneita hankkiessani muutama taho oli alkuvaiheessa ilmaissut kiinnostuksensa tutkimukseen osallistumisen suhteen, mutta vetäytyi myöhemmin pois.

Tutkimukseen osallistuville on tärkeää kertoa perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista sekä tutkittavilta kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta. (Kuula 2006, 61.) Sopiessani tutkimukseen osallistumisesta syksyllä 2014 Hoivaonnan ja kahden päiväkodin kanssa pidin tärkeänä, että osallistujat hahmottivat tekeillä olevan opinnäytetyöni realistisesti. Tein jokaisen osallistujatahon kanssa opinnäytetyösopimuksen (Liite 2), josta ilmeni muun muassa tutkimukseni alustava sisältö sekä haastattelun aikataulu ja toteutus. Samassa yhteydessä toimitin tahoille myös opinnäytetyösuunnitelmani sekä varmistin, että heillä on tarvittava tieto tutkimuksen kulusta ja että he voivat olla myös minuun päin yhteydessä missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Virallinen tutkimuslupa vaaditaan opinnäytetyöprosessissa yleensä ennen tutkimuksen toteutusta silloin, kun tarkoituksena on haastatella jonkin julkisyhteisön jäseniä (Ruu-

suvuori & Tiittula 2009, 18). Olin valmis hakemaan opinnäytetyötäni varten tarvittavat tutkimusluvut varhaiskasvatusvirastolta ja Hoivaonnen taholta alkuvuodesta 2015. Luvat myönnettiin 5.2.2015 ja 23.2.2015.

Kerätäkseen laadullisesti luotettavaa informaatiota tutkijan on muodostettava luottamuksellinen suhde haastateltavaansa. Haastattelijan tulee kertoa haastateltavilleen haastattelun todellinen tarkoitus, käsiteltävä ja säilytettävä saamia tietoja luottamuksellisuutta sekä suojeltava haastateltavien anonymiteettiä tutkimusta koostaessaan. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 17.) Haastateltavalla itsellään tulee olla oikeus päättää siitä, mitä tietojaan he antavat tutkimuskäyttöön (Kuula 2006, 64). Hänen on voitava luottaa suullisesti tehtyyn sopimukseen tietojen käsittelystä tutkimuksen aikana. Mikäli tutkija on luvannut tietojen päätyvän vain hänen omaan tutkimuskäyttöön, hänen on pidettävä lupauksestaan kiinni. (Mäkinen 2006, 116.) Kerätty tutkimusaineisto ja henkilöiden tunnistetiedot on tuhottava tutkimusprosessin päätteeksi (Kuula 2006, 89).

Myös neutraalius on keskeinen osa laadullisen tutkimushaastattelun tekoa. Haastattelijan tulee sen takaamiseksi pysyä puolueettomana tutkimusaiheensa suhteen. Hän ei saa esittää tutkimuksensa yhteydessä omia mielipiteitään faktoina tai innostua keskustelemaan haastattelutilanteissa. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 44-45.) Olen työskennellyt sekä vanhusten päivätoiminnan ohjaajana että varhaiskasvatuksen parissa. Minulla on opinnäytetyöaiheeseeni liittyen paljon mielipiteitä ja tunteita, joten olin tietoisesti varuillani siitä, etten ohjailisi haastattelua omien näkökulmien mukaisesti johonkin opinnäytetyön kannalta epäolennaiseen suuntaan. Haastattelijan tehtävä onkin lähinnä esittää kysymyksiä, kehottaa jatkamaan tai ilmaista vastausten riittävyys. On mahdollista, että haastattelija tulee huomaamattaan vaikuttaneeksi haastattelun kulkuun esimerkiksi kysymystensä muotoilun kautta. Myös haastattelijan tapa reagoida haastateltavien vastauksiin voi heijastaa hänen omia näkemyksiään. (Mäkinen 2006, 93.)

Kun haastatteluaineiston pohjalta koostetaan tutkimuksen tuloksia, on mietittävä henkilöiden tunnistettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Yksityishenkilöitä haastateltaessa on erityisen tärkeää varmistaa, ettei heitä voi myöhemmin yhdistää vastauksiinsa. Anonymiteetin tarjoaminen on yhtä lailla tärkeää tilanteissa, jossa haastatellaan ammattiroolissa toimivia ihmisiä. (Mäkinen 2006, 114.) Tutkimukseeni osallistuneet henkilöt edustivat vastauksillaan ja kommentillaan työyhteisöään, mutta toivat työntekijän roolinsa ohella esille myös ajatuksiaan yksityishenkilöinä. Jouduin pohtimaan, oliko tunnistettavuudella oleellista merkitystä tutkimukseni kannalta. Kyseessä oli kartoitus, jonka yhtenä tarkoituksena oli selvittää eri tahojen halukkuutta ja mahdollisuuksia ikäpolvitoimintaan. Mikäli tuloksia haluttaisiin myöhemmin hyödyntää konkreettisen toiminnan suunnittelussa, olisi tärkeää tuoda analyysivaiheessa esille, millaisia vastauksia kukin taho on tuottanut. Tulon kuitenkin siihen tulokseen, ettei tunnistete-

tiedoilla ollut opinnäytetyöni yhteydessä merkitystä. Jo pelkät anonymit lainaukset kertoisivat tarpeeksi kattavasti haastateltavien suhtautumisesta ikäpolvitoimintaan. Anonymiteetin turvaamiseksi korvasin henkilöiden nimet kirjain- ja numerokoodilla. Poistin litteraateista myös muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot.

5 Tutkimuksen tulokset

Olen erotellut haastattelun kautta saadut tulokset kahdeksi erilliseksi kokonaisuudeksi. Tarkastelen ensin Hoivaonnen taholta keräämääni haastatteluaineistoa ja luon sen jälkeen kokonaiskuvan kahden päiväkodin antamista vastauksista samoihin haastattelukysymyksiin. Jaottelu on mielestäni perusteltu, sillä Hoivaonni toimi opinnäytetyöprosessissani aktiivisena osapuolena ikäpolvitoiminnan käynnistämisen suhteen. Heidän työntekijänsä (H1, H2, H3) muodostivat ensimmäisen haastatteluryhmän, jonka ajatuksia ikäpolvien yhteistyön suhteen hyödynsin varhaiskasvatuksen työntekijöitä (H4, H5, H6, H7, H8, H9) haastatellessani. Näin ollen pystyin jo tutkimusprosessin kuluessa välittämään tarkempaa informaatiota päivätoimintayksikön yhteistyötoiveista päiväkotien henkilökunnan tietoisuuteen.

Tutkijan tulee informoida osallistujia tutkimuksen tuloksista tutkimusprosessin päätyttyä. (Kuula 2006, 233). Pidän huolen siitä, että Hoivaonni ja tutkimuksessani mukana olleet päiväkodit saavat opinnäytetyöni luettavakseen sen valmistuttua. Koska haastateltavien anonymiteettisuojaus takaa tuloksista ei käy suoranaisesti ilmi, mitkä tahot olivat halukkaita yhteistyön käynnistämiseen, raportoin tarkemmat tiedot kartoituksesta Hoivaonnelle vielä erikseen.

5.1 Hoivaonni

5.1.1 Asenteet, kokemukset ja tietämys ikäpolvitoimintaan liittyen

Haastattelussa kävi ilmi, että Hoivaonnen taholta oltiin otettu yhteyttä lähellä sijaitseviin päiväkoteihin sähköpostitse, toiveena ikäpolvitoiminnan käynnistäminen varhaiskasvatuksen kanssa. Yhteydenotot eivät olleet tuottaneet lainkaan tulosta, eikä Hoivaonni ollut jatkanut yhteistyökumppaneiden kartoitusta esimerkiksi puhelimitse. Haastatteluun osallistuneet työntekijät kokivat, että minun opinnäytetyöhöni liittyvä tutkimus toimisi jatkona heidän tekemilleen yhteydenotoille.

Kysellessäni Hoivaonnen työntekijöiltä heidän aiempia kokemuksiaan ikäpolvitoiminnasta kävi ilmi, että Hoivaonnella on ollut aiemmin pienimuotoista yhteistyötä erään päiväkodin pienryhmän kanssa. Haastateltavat kertoivat, että kyseessä on ollut 3-5-vuotiaiden ryhmä, joka on vierailut Hoivaonnen päivätoimintapaikassa muutamaan otteeseen. Idea vierailuun oli tullut

yhdeltä Hoivaonnan työntekijöistä (H3), jonka lapsi kuului kyseessä olleeseen päiväkotiryhmään. Päiväkoti oli halunnut aktivoida lasten vanhempia kehittämään toimintaa ja sieltä suunnalta oli esitetty kysely, olisiko kenenkään vanhempien työpaikalle mahdollista tulla vierailemaan. Tilaisuuteen tartuttiin innolla, sillä Hoivaonnessa oli jo ennen tätä ajateltu vierailukäynnin mahdollisuutta. Ehdotus yhteistyöstä tapahtui päiväkodin vanhempainillassa H3:n toimesta ja lasten vanhemmat olivat antaneet sille kannatuksensa. Samassa yhteydessä päiväkodin puolelta oli ideoitu myös senioreiden vastavierailua päiväkodille, mutta tästä ajatuksesta oli luovuttu päivätoiminnan asiakkaiden heikon liikuntakyvyn takia.

Ensimmäinen päiväkotivierailu oli toteutunut tahojen yhteistyönä siten, että päivätoimintaryhmässä oli valmisteltu pienet laululeikkeihin pohjautuvat esitykset. Esitysten jälkeen leikit oli ollut tarkoitus opettaa lapsiryhmälle. Päiväkodille oli esitetty toive siitä, että myös he valmistautuisivat laulamaan ja leikkimään. Vierailun toteutumishetkellä päivätoiminnan asiakkaiden eriaikaiset taksikuljetukset olivat hämmentäneet tilannetta. Lapsiryhmä oli aloittanut omat laululeikkinsä välittömästi saavuttuaan ja ilmeisesti varannut vierailua varten niin paljon ohjelmaa, että vanhusten esitykset jäivät melko pieneksi osaksi kohtaamista. Lapset olivat kuitenkin olleet käynnistä kovasti innoissaan ja nauttineet laululeikeistä.

”Mut se oli aivan ektempore, että lapset niinku oli, he tiesivät et tulee tänne niinku laulaan ja leikkimään, niin se tuli aivan semmosena et se ei niinku loppunu ollenkaan vaan se oli ihan sellanen jatkumo vaan. Että se oli, ihan tuli niinku luonnostaan.”

Vierailu oli koettu onnistuneeksi, joten Hoivaonnan taholta ehdotettiin uutta vierailua esimerkiksi askartelun merkeissä. Päivätoiminnan työntekijät olivat vastanneet materiaalien hankinnasta ja toiminnan suunnittelusta. Toteutunut vierailu askartelun merkeissä oli koettu hyväksi, mutta Hoivaonnan työntekijät kertoivat, että ensimmäinen vierailukerta oli ollut heidän mielestään enemmän vastavuoroista toimintaa. Nyt toiminnan sisältö ja sen organisointi olivat olleet lähinnä heidän vastuullaan. Tähän toivottiin muutosta, mutta toisaalta tuotiin esille se huomio, että toiminnan käynnistäminen ja yhteisten käytäntöjen muodostuminen vie aina aikaa.

Koska vierailulla käynyt päiväkotiki oli yhdelle Hoivaonnan työntekijöistä ennestään tuttu taho, syntynyt yhteistyö koettiin luontevana ja helppona. Yhteistyötä helpottavana tekijänä nähtiin myös se, että päiväkodin lapset tunsivat H3:n tämän oman lapsen kautta. Myös ikäpolvitoiminnan järjestäjien keskinäisen tutustumisen koettiin olevan tärkeää. Hoivaonnan työntekijät pohtivat, että mikäli jatkossa syntyisi yhteistyötä jonkin uuden päiväkodin kanssa, olisi tärkeää järjestää kummankin tahon työntekijöille mahdollisuus kohdata toisensa kunnolla ennen varsinaisen yhteistyön käynnistymistä. Luontevan yhteistyön nähtiin auttavien toimintaan sitoutumista.

”Ja tietenkin se on helpompi niin että kaikki lapset tuntee minut, niin he tietää että heidän kaverin äidin työpaikka. Sen takia just että kun joku tämmönen toinen päiväkotia, niin olis kiva että työntekijät tulee käymään tai me tullaan käymään siellä et tavataan ennen sitä et tulee sellanen tuttuus kuitenkin. Et sil on varmaan aika paljon merkitystä sitten et auttaa sitoutumaan siihen, tota niin toimintaan, että tulee sitten sellanen luonteva yhteistyö.”

Haastattelun yhteydessä tuotiin esille, että Hoivaonnassa vierailut päiväkotia oli joutunut evakkoon erään sairaalan tiloihin, joissa toimivat myös vanhusten palvelukeskus ja vanhainkoti. Hoivaonnan tehtyjen vierailukäyntien jälkeen päiväkotia oli käynyt sairaalan vanhainkoti laulamassa ja suunnitelmassa oli esimerkiksi mennä virpomaan vanhusten luokse, vaikka aiemmin tahot eivät olleet olleet missään tekemisissä toistensa kanssa. Hoivaonnan työntekijät miettivät, oliko vierailukäynti Hoivaonnassa mahdollisesti edesauttanut tämän uuden yhteistyön syntymistä.

Toisella Hoivaonnan työntekijällä (H2) oli kokemusta ikäpolvitoiminnasta aiemmalta työpaikaltaan. Hän oli työskennellyt kuntoutusosastolla, jonne oli tullut lapsia vierailemaan. Vanhusten apuvälineet olivat kummastuttaneet lapsia niin kovasti, ettei suunnitelluista esityksistä ollut meinannut tulla mitään. Tilanne oli ratkaistu antamalla lapsille ensin aikaa kysellä mieltään askarruttavia kysymyksiä vanhuksilta. Haastateltavat totesivat, että lapsiryhmän on ehkä helpompi kohdata ikäihmisiä ensimmäisen kerran jossain matalan kynnyksen paikassa, esimerkiksi juuri päivätoimintakeskuksessa, jossa asiakkaat eivät ole vielä kovin huonokuntoisia.

5.1.2 Ajatukset toiminnan toteuttamisesta ja sisällöstä käytännössä

Hoivaonnan asiakkaat saapuvat päivätoimintapaikkaan taksikuljetuksella ja pääsevät samalla kuljetuksella myös kotiin päivän päätyttyä. Lisäksi osa asiakkaista käyttää liikkumisensa tukena rollaattoria tai pyörätuolia. Hoivaonnan päivätoimintaryhmille oli aikaisemmin ehdotettu vierailuja päiväkotia, mutta asiakkaiden liikkumiskykyä pidettiin liian rajallisena vierailukäyntejä ajatellen. Haastattelun aikana oltiin yhtä mieltä siitä, että ainakin ikäpolvitoiminnan alkuvaiheessa olisi kätevää, että lapsiryhmä tulisi tapaamaan senioreita päivätoimintapaikkaan. Lapsiryhmälle on senioreita vaivattomampaa liikkua paikasta toiseen esimerkiksi bussikyödyllä.

”Täs päiväkotia X:ssä sit toisessa ryhmässä ois ollu kiinnostusta niin että käydään siellä, mutta siin on niin että tota sit ois vaan muutama asiakas joka tota vois lähteä siel käymään.”

Haastateltavat mainitsivat liikkumiskysymyksen vaikuttavan oleellisesti myös siihen, kuinka monta työntekijää toiminnan toteuttamiseen vaadittaisiin. Mikäli päivätoimintaryhmä lähtisi liikkumaan, heidän tuekseen tarvittaisiin luultavasti enemmän kuin kolme työntekijää. Aiemmin toteutetussa yhteistyössä päiväkodin kanssa mukana oli ollut kaksi työntekijää päiväkodilta sekä kolme Hoivaonnan puolelta. Haastateltavat mainitsivat, että toiminnan myöhemmässä vaiheessa voisi olla mahdollista tehdä pieniä kokeilukäyntejä päiväkotiin, esimerkiksi pienemmän senioriryhmän kanssa.

”Jos täs lähialueella ois niin kyl se melkein menis, ainakin se pitäis aloittaa niin että ne tulee, lapset tänne ja sitten ehkä sitä kautta vois aktivoida tässä ja jakaa sitä ryhmää niin että sellasia pieniä ryhmiä sitten kävis siellä päiväkodissa. Mut et sin on omat haasteensa, just sen kuljetuksen suhteen.”

Toiminnan toteuttamisen ajoitus nähtiin tärkeänä. Varsinaisella toimintapäivällä ei olisi suurta merkitystä, sillä päivätoimintaryhmät ovat osallistujiensa suhteen melko samantasoisia. Toiminta voisi siis toteutua minä viikonpäivänä tahansa. Helpoimmaksi tavaksi toiminnan käynnistämisen kannalta pidettiin konkreettista tapaamista toimintaan osallistuvien osapuolten välillä. Toiminnan ajankohdista ja laajemmasta sisällöstä olisi helpointa sopia kasvotusten kohdatessa kuin pelkästään puhelimen välityksellä. Yhtenä suurimpana tekijänä toiminnan käynnistämistä ajatellen pidettiin oikeiden toimijoiden kohtaamista. Haastateltavien mielestä toiminta saataisiin parhaiten käyntiin, jos yhteistyötä päästäisiin heti suunnittelemaan siihen osallistuvien työntekijöiden kanssa, ilman esimerkiksi välikätenä toimivaa päiväkodinjohtajaa.

Hoivaonnan työntekijät kertoivat pystyvänsä joustamaan viikoittaisessa ohjelmassaan hyvin helposti. Heidän toimintansa perustuu ennalta tehtyihin kausisuunnitelmiin ja tarkempiin kuukausi- ja viikkosuunnitelmiin, mutta uusia ideoita voidaan ottaa mukaan kesken viikkoakin. Myös jo aiemmin sovittuja toimintapäiviä voitaisiin siirtää esimerkiksi viikolla eteenpäin, mikäli päiväkodille tulisikin jokin yllättävä este sen suhteen. Haastateltavat toivoivat myös sitä, että useampi ryhmä pääsisi nauttimaan vierailuista. Tähän mennessä lapsiryhmän vierailut olivat osuneet aina samoille päville. Ikäpolvitoiminnan koettiin tuovan asiakkaiden päivään ilon pirstakauden, jonka tarjoaminen olisi toivottavaa kaikille Hoivaonnan ryhmille.

”Et jotenkin se on niin harvinaista kun tänne saa jonkun vieraan niin tavallaan niinku oman suunnitelman muokkais ihan minkälaiseks tahansa, et se ois niinku meidän puolesta mahdollista.”

Aiemman yhteistyökokemuksensa perusteella haastateltavat ottivat puheeksi myös toiminnan keston. Lapsiryhmän vierailu oli ollut selvästikin vanhuksille mieluinen, mutta väsyttävä osa

päivää. Haastateltavat näkivät, että ikäpolvitoiminta poikkeaa vanhusten tavanomaisesta arjesta ja päivätoiminnan totutusta ohjelmasta sen verran paljon, että kovin laaja sisältö yhden toimintakerran osalta voi tuntua vanhuksista jopa uuvuttavalta. Myös lasten keskittymiskyvyn kannalta toiminnan keston olisi hyvä olla selkeästi harkittu. Toisaalta haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että vierailukäynnit ovat heille sen verran harvinaisia ja kohtaaminen lapsiryhmän kanssa niin hetkellistä, ettei esimerkiksi puolentoista tunnin mittainen yhteinen toimintahetki muodostu ongelmaksi.

Ikäpolvitoiminnan pitkäkestoisuutta ja säännöllisyyttä pidettiin positiivisena asiana. Toiminnan käynnistyttyä pari kertaa kuussakaan järjestetyt toimintahetket eivät olisi Hoivaonnen osalta mahdottomuus. Toiminnan sisältö määrittäisi hyvin pitkälle sen, kuinka usein yhteistoimintaa varhaiskasvatuksen kanssa tapahtuisi. Lisäksi haastateltavat mainitsivat, että lasten ja vanhusten tutustuessa paremmin toisiinsa olisi helpompaa järjestää myös spontaanimpaa toimintaa. Lapsiryhmä voisikin esimerkiksi ”piipahtaa kylässä” Hoivaonnessa.

”Mä nään sen et kun toimintaa alotellaan niin sen pitää olla suunniteltua, et siinä vaiheessa se ei voi olla sillei et tulkaapas meille mehulle ja keksille, vaan siinä pitää olla joku ohjelma.”

Toiminnan alkuvaihetta ajatellen pidettiin silti ensisijaisen tärkeänä perusteellista sisällön suunnittelua. Kun ikäpolvitoiminta on vielä uutta niin työntekijöille kuin siihen osallistuville senioreille ja lapsille, toimintahetki ei voi perustua vain spontaaniin kohtaamiseen, jonka oletetaan synnyttävän sisältöä. Haastateltavat peräänkuuluttivat tietynlaista vastavuoroisuutta toiminnassa. Olisi tärkeää, että toiminnan osapuolet työstäisivät suunnitelmia yhdessä, eikä vastuu toiminnan toteuttamisesta olisi vain toisen tahon harteilla. Toiminnan sisällöksi ideoitii esimerkiksi yhteistä meuhetkeä kesällä. Ilmoille heitettiin myös ajatus kummiryhmätoiminnasta, jossa päiväkodin lapsista muodostettaisiin pienryhmiä, joilla jokaisella olisi oma vakioryhmänsä Hoivaonnessa. Seniorit oppisivat näin ollen tuntemaan pienen lapsiryhmän paremmin ja lasten ja vanhusten välille voisi syntyä selkeämpiä kohtauksia. Haastateltavat vertasivat kummiryhmiä päiväkodeissa vieraileviin kummimummoihin. Ryhmäkummius koettiin kuitenkin parempana, sillä ryhmä ei ole yhtä haavoittuvainen kuin yksittäinen toimija. Ikäihminen voi joutua yllättäen sairaalaan tai olla muusta syystä pois päivätoimintaryhmästä, mutta samasta ryhmästä on harvemmin poissa kovin montaa senioria samaan aikaan.

Haastateltavat pitivät tärkeimpänä osaamisalueenaan aitoa kiinnostuneisuutta toiminnan järjestämisestä kohtaan ja näkivät tärkeänä asiana aiemman kokemuksensa toiminnasta päiväkotiryhmän kanssa. Heillä on halu edistää sukupolvien välisiä kohtauksia ja tuoda oma panoksensa ikäpolvitoiminnan toteuttamiseen. Luovasta osaamisesta puhuttaessa mitään yksittäistä taitoa ei nostettu esiin, vaan Hoivaonnen monipuolisen virikkeellisyyden nähtiin olevan suuri

etu ikäpolvitoiminnan suunnittelun kannalta. Haastateltavat mainitsivat myös, että heidän mielestään arkipäiväinen kohtaaminen voisi mainiosti synnyttää spontaaneja ideoita toiminnan edetessä.

”Lähinnä semmonen niinku arkipäivän kohtaaminen, josta sit toivottavasti poikii jotakin muuta, sitten niinku spontaanisti tulee et hei että mitäs jos tehtäs tai hän osaa soittaa sitä tai tällästä. Että monipuolisuus, ettei mitään painotusta.”

5.1.3 Ikäpolvitoiminnan hyödyt

Ikäpolvitoiminnan koettiin hyödyttävän yhtä lailla kaikkia siihen osallistujia, iästä riippumatta. Haastateltavat näkivät tärkeänä sen, että toiminta soveltuu hyvin myös muistisairaille ja somaatioille. Kohtaaminen toisen sukupolven kanssa saattaisi tuoda ylimääräistä iloa sellaisten vanhusten päivään, jotka ovat tottuneet luontevaan yhdessäoloon lasten kanssa. Pidemmälle dementoituneiden kohdalla ikäpolvitoiminnan vaikutukset nähtiin erityisen suurina; kohtaaminen voisi jopa herättää poissaolevan vanhuksen aitoon kommunikaatioon lapsen kanssa. Haastateltavat kertoivat, että heidän asiakkaansa seuraavat mielellään, kun lähellä olevan päiväkodin lapsiryhmät kävelevät Hoivaonnen ohitse. Lapsista puhutaan paljon, vaikka vanhuksilla ei omassa elämässään olisi enää paljoakaan sosiaalisia kontakteja jäljellä. Päivätoiminnan asiakkaat ovat olleet myös valtavan otettuja siitä, että heidän luonaan on tultu vierailemaan. Satunnaiset vierailukäynnit ovat tuoneet normaaliin päivään uutta sisältöä ja puheenaiheita.

”Se kun tullaan tänne vierailemaan, se on kuitenkin hirveen tärkeä, et he ovat niin otettuja siitä ku tulee tääl käymään. Ja sit varsinkin kun on tämmönen vierailu et tota niin, kyl se luo mun mielestä, se itse asiassa hallitsee sitä koko päivää sitten. Et tavallaan niinku näkee et monet asiakkaat on vähän niinku jännittyneit kuitenkin, ihan positiivisella tavalla.”

Haastateltavien mielestä ikäpolvitoiminnan suurin hyöty työntekijälle itselleen olisi juuri vaihtelevuuden tunne päivään. Toiminta toisi monipuolisuutta niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin päiväohjelmaan. Yhteistyön ei kuitenkaan koettu tuovan varsinaista helpotusta työn määrään, sillä ikäpolvitoiminnan suunnittelun ja järjestämiseen on käytettävä aikaa aivan yhtä lailla kuin muuhunkin tavanomaiseen toimintaan. Tilajärjestelyt ja asiakkaiden tukeminen totutusta poikkeavissa tilanteissa vaativat ylimääräistä vaivannäköä. Haastateltavat korostivat, että toiminta on toki palkitsevaa ja vaivan arvoista, mutta vaatii samanlaista paneutumista kuin esimerkiksi pienten juhlien valmistelu.

Haastattelun aikana pohdittiin lisäksi ikäpolvitoiminnan yhteiskunnallista merkitystä. Lapsikeskeinen kasvattaminen ja yhteisvastuu mainittiin toiminnan tärkeinä aspekteina. Perheiltä saatu palaute ikäpolvitoiminnasta on ilmeisesti ollut todella positiivista. Vanhuksille toiminta tarjoaa mahdollisuuden aiempaa laajempiin sosiaalisiin kontakteihin. Haastateltavat toivat esiin, että kaikilla senioreilla ei välttämättä ollut kovin hyviä välejä lapsiinsa ja suhtautuminen ylipäättään lapsiin ja lapsuuteen on hankala. Ensimmäinen ajatus ikäpolvitoiminnasta saattaakin tuntua joidenkin senioreiden mielestä vastenmieliseltä, mutta kokemuksiensa perusteella haastateltavat totesivat ennakoasenteiden sulavan pois yleensä jo ensimmäisten kohtaamisten myötä.

5.1.4 Näkemykset ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta

Hoivaonnan työntekijät pitivät vanhustyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön lisääntymistä positiivisena asiana ja näkivät kasvun olevan tulevaisuudessa yhä selkeämpää. Luontevaa yhteistyötä voisi heidän mielestään tehostaa esimerkiksi rakentamalla päiväkodit ja vanhuksille suunnatut toimintapaikat jo lähtökohtaisesti lähemmäs toisiaan. Haastatelluista H2 oli työskennellyt aikaisemmin integroidussa eli yhtenäistetyssä lasten ja vanhusten päivätoimintapaikassa. Integroitu järjestely oli ollut seurausta siitä, että päiväkotiryhmä oli päätynt evakoon palvelukeskuksen tiloihin. Käytössä olleet tilat olivat kaikille yhteisiä, mutta haitariseinän avulla pystyttiin tarvittaessa erottamaan tiloja vain päiväkodin tai vanhusten käyttöön. Päiväkotia varten rakennettiin myös lisäsiipi rauhallista lepotilaa varten. Erkaantumismahdollisuudesta huolimatta toiminta tapahtui kuitenkin lähes jatkuvasti yhteisissä tiloissa, joissa lapset ja vanukset esimerkiksi ruokailivat ja askartelivat yhdessä.

”Sit se pikkuhiljaa meni siihen että kaikki henkilökunta ohjas kaikkea, että jos joku päiväkodin työntekijä huomaa et ikäihminen tarvitsee apua jossakin niin ei sitä enää menty sanomaan, että hei tuolla on yks sun ihmisistä. Se suju tosi hyvin, että ei siinä ollu mitään ongelmia koskaan sinä aikana.”

Integroitu toiminta oli koettu kaiken kaikkiaan hyvänä toimintamallina. Haastatelluista myös H1 kertoi miettineensä useampaan otteeseen, että saman katon alla ollessaan eri palvelumuodot mahdollistaisivat monenlaisia uusia positiivisia asioita. Haastattelun aikana tuotiin myös esille, että integroitua toimintaa varten olisi varmasti tarjolla vapaita tilojakin. Varhaiskasvatuksen ja vanhustyön saattaminen tiloja myöten yhteen vaatisi kuitenkin ehdottomasti mahdollisuuden jakaa käytössä olevia tiloja tarpeen mukaan eri ikäryhmien käyttöön. Sekä vanukset että lapset kaipaavat jossain vaiheessa päivää hiljaista ja tilaa, joten eriyttämiseen ja toiminnan rauhoittamiseen täytyy löytyä keinoja suuremmassakin yksikössä.

5.2 Päiväkodit

5.2.1 Asenteet, kokemukset ja tietämys ikäpolvitoimintaan liittyen

Varhaiskasvatuksen työntekijöille tekemieni haastatteluiden yhteydessä kävi ilmi, että tietämys ja kokemukset ikäpolvitoiminnasta vaihtelevat hyvin suuresti eri toimijoiden välillä. Työntekijöiden koulutustaustat, aiemmat työpaikat ja jopa perhesuhteet voivat olla vaikuttamassa siihen, kuinka tuttua sukupolvien välinen toimijuus on. Eräs yleinen ikäpolvitoiminnan tapa näyttäisi haastattelujen perusteella liittyvän vapaaehtoiisiin eläkeläisiin, jotka käyvät säännöllisesti päiväkotiryhmissä lukemassa ja puuhailemassa lasten kanssa. Kaikki haastattelemani työntekijät kertoivat tämänkaltaisesta toiminnasta. Toisessa päiväkodissa (1) päiväkotimuummona oli ollut vapaaehtoinen ulkopuolinen toimija, joka oli itse tarjoutunut vierailijaksi. Hän oli käynyt päiväkodissa parin vuoden ajan viikoittain ja vuorotellut eri-ikäisten lasten ryhmissä. Yhteistyön alkuvaiheessa vapaaehtoinen oli miettinyt omaa rooliaan ja mahdollisuuksiaan toimia osana päiväkodin arkea. Vuorovaikutus oli muuttunut luontevaksi, kun hänelle annettiin vapaat kädet toiminnan suunnitteluun. Toisen päiväkodin (2) päiväkotimuummona toimi heidän eläkkeelle jäänyt laitosapulaisensa, joka näin ollen oli päiväkodin lapsille entuudestaan tuttu. Hän oli käynyt lukemassa kirjoja 2-4-vuotiaiden ryhmässä.

”Kyl niinku meillä kun on tää satumummo niin kyl se niinku on mun mielest tosi magee. Se on niinku niin innoissaan se lukija että kuuntelijat niinku. Se on niin erilainen juttu kumminki meidän päiväjuttuihin.”

Toinen yhdistävä kokemus päiväkodeille on ollut isovanhempien päivä, jolloin lasten omat isovanhemmat on kutsuttu päiväkotiin aamupalalle ja osallistumaan laulu- ja leikkihetkeen. Toisessa päiväkodissa (1) päivästä on muodostunut kerran vuodessa toistuva perinne, toisessa päiväkodissa (2) puolestaan ei ole nykyään mitään säännöllistä ikäpolvitoimintaa. Näiden kokemusten lisäksi haastateltavat kertoivat ikäpolvitoiminnan tapahtuneen esimerkiksi edellisellä työpaikallaan tai lastensa päiväkodissa. H9 oli työskennellyt aiemmin vanhustyön parissa, jolloin hänen lapsensa olivat olleet mukana hänen töissään niin sanottuina kevätjuhlamaskotteina. H6 puolestaan kertoi oman lapsena päiväkodissa järjestetystä vanhojen tavaroiden näyttelystä, jonne myös lasten isovanhemmat olivat saaneet tuoda omia tavaroitaan esille. Isovanhemmat olivat kertoilleet lapsille tarinoita esineiden takaa ja lapset olivat kuunnelleet niitä lumoutuneina.

Haastateltavat H5 ja H7 muistelivat, miten ikäpolvitoimintaa toteutettiin ennen vanhaan paljon enemmän. Erilaiset vanhainkodit ja eläkeläisseurat olivat pyytäneet usein lapsiryhmiä luokseen esiintymään ja palkitsivat sitten esiintyjät vastavuoroisesti jollain pienellä muistolla. Yhteistyö oli siis perustunut ennen kaikkea siihen, että lapset olivat käyneet ilahduttamassa

vanhuksia esityksillään näiden järjestämissä juhlatilaisuuksissa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että yhteistyö on vuosien aikana syystä tai toisesta hiipunut. Toiminta on ollut aktiivisempaa vielä noin kymmenen tai viisitoista vuotta sitten.

”Sit must tuntuu et moneen vuoteen niinku syystä tai toisesta, en oo kokenut et oltais oltu yhteistyössä.”

Kummallakaan haastatteluun osallistuneista päiväkodeista ei ollut muistikuvaa siitä, että heihin olisi otettu yhteyttä ikäpolvitoiminnan merkeissä. He eivät olleet myöskään itse aktiivisesti yrittäneet palauttaa ikäpolvitoimintaa osaksi toimintaansa. Yleinen asenne ikäpolvitoimintaa kohtaan oli myönteinen ja varsinkin hyvin suunniteltua toimintaa pidettiin tervetulleena. Haastateltavat pohtivat, miksi tehdyt yhteydenotot eivät olleet kantautuneet heidän korviinsa asti. Pohdintaa käytiin esimerkiksi siitä, mikseivät ideat ikäpolvitoiminnasta ole tulleet keskusteluun työntekijätasolla, vaikka päivähoidon yksiköillä on suuri kiinnostus uudenslaisiin toimintatapoihin.

”Ja sit mä luulen ainakin, et miten me henkilökunta päästään ja ehditään lukee sähköpostei, sehän on aika harvoin et päästään tonne koneelle, niin sit ku siel on hirveet litaniat ni sielt voi oikeesti jäädä jotkut lukematta. Tai jos joku on klikannut auki nii katotaan et ai toi on luettu posti ja toi on luettu posti, jos se ei oo häntä kiinnostanutkaan ai et tää on joku tämmönen yhteistyö. Et ne on saattanu senkin takia sit hävitä.”

Yhteydenoton tavoista käytiin paljon keskustelua ja haastateltavat olivat vahvasti sitä mieltä, että sähköpostiviestintä on epävarma keino saada konkreettista yhteistyötä alulle. Haastateltavat ottivat puheeksi myös vastuun varsinaisen toiminnan käynnistämisestä. He olivat sitä mieltä, että oma roolini tutkimuksen tekijänä on tavallaan käynnistävä voima ikäpolvitoiminnan alkuvaiheessa ja miettivät, kuka on viimekädessä vastuussa yhteistyön saattamisesta konkreettiseksi toiminnaksi minun jäädessäni prosessin edetessä sivuun.

5.2.2 Ajatukset toiminnan toteuttamisesta ja sisällöstä käytännössä

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että vanhojen ihmisten toimintakyky on sen verran rajallinen, että paikasta toiseen liikkuminen on heille kohtuullisen hankalaa. Päiväkotiryhmän olisi siis helpompaa käydä päivätoimintapaikassa kuin vanhusten päiväkodilla. Haastateltavat sanoivat, että lapsiryhmät retkeilevät muutenkin paljon ja erityisesti isommat lapset ovat tottuneet liikkumaan bussilla. Koska kartoitukseen osallistuneet osapuolet ovat etäisyydeltään melko lähellä toisiaan, liikkuminen ei veisi liikaa aikaa. Bussikyty mahdollistaisi sen, että perillä oloon jää enemmän aikaa, kun siirtymävaihe tapahtuu nopeasti. Mutta jos ilma sattuisi

olemaan mukava, ei käveleminenkaan päivätoimintapaikkaa olisi mahdottomuus. Kävelymatkan voisi haastateltavien mielestä yhdistää näppärästi osaksi ikäpolvitoimintaa.

”Kyl meil nää niinku isommat lapset tekee retkiä, et mitä pienempään suuntaan menee niin sitä vähemmän tietenkkin liikkuvat. Että kyllä mä myös ehkä näkisin, e jos puhutaan tämmösest yhteistyöstä niin mä näkisin että, et niinku, jos tästä liikutaan ja siirrytään niin se vois olla just näit niinku muutenki isompia, et joittenka kanssa sitten mennään. Toki sit mä aattelen heti, et sit noi pienet on kyl semmosia sulostuttajia aina, et jotka vois sitten kolahtaa niinku sydämeen myös.”

Haastateltavien mielestä ikäpolvitoimintaan voisivat osallistua kätevimmin juuri vanhimmista lapsista koostuvat päiväkotiryhmät, joiden kanssa liikkuminen ja aikataulut ovat joustavampia. Pienemmät lapset osattiin kuitenkin nähdä senioreiden näkökulmasta kaikkein suloisimpina vierailijoina. Pienten vierailijoiden kohdalla selkeä päivärytmi ja aikataulut ovat kuitenkin isompia lapsia tärkeämpiä, joten vierailukäynnin ajankohta, koko käyntiin kuluva aika, päiväunien ja ruokailuiden ajoitus olisi harkittava tarkkaan. Toisessa päiväkodissa (2) kiinnitettiin huomiota myös siihen, että ikäpolvitoimintaa sanelevat kahden eri talon aikataulut, tässä tapauksessa päiväkodin ja päivätoimintapaikan. Parasta olisi, jos esimerkiksi ruokailut saataisiin sovitettua molempien tahojen osalta suunnilleen samoihin aikoihin, jolloin toiminta ei häiritسی kummankaan osapuolen normaalia päivää. Toiminnan ajankohdaksi ehdotettiin esimerkiksi aamupäivää, ennen kello kymmentä.

Kaikki haastatellut olivat samaa mieltä siitä, ettei ikäpolvitoimintaan osallistuva lapsiryhmä voisi olla kerralla kovin suuri. Ryhmän suuruudeksi mietittiin ainakin alkuvaiheessa noin viittä 4-5-vuotiasta lasta. Lapsiryhmät päiväkodeissa ovat tavallisesti noin 20 henkilön luokkaa, mutta suuret ikäryhmät voitaisiin hyvin jakaa pienryhmiin, joita kävisi sitten päivätoimintapaikassa useampana eri päivänä. Toisen päiväkodin työntekijöille järjestetyssä haastattelussa vierailulle lähtevän lapsiryhmän kooksi kaavailtiin kymmentä 5-7-vuotiasta lasta, joiden kanssa voisi pärjätä kahden kasvatustyöntekijän voimin. Mikäli vierailulle lähdetäisiin pienempien lasten kanssa, henkilökuntaa olisi varattava mukaan toiminnan ajaksi yksi aikuinen neljää lasta kohden. Haastatellut mainitsivat, että vanukset saattaisivat kokea suuren lapsiryhmän saapumisen haasteellisena. Pienemmän ryhmän kanssa vuorovaikutus voisi olla luontevampaa, eikä kenenkään tarvitsisi kilpailla saadakseen huomiota. Parhaiten toimiva ryhmä koko voisi kuitenkin löytyä käytännön kokeilun kautta.

”Ne voi kokee vanuksetkin sen niinku liian haasteellisena sen, jos kaksikymmentä sinne pelmahtaa yhtäkkiä. Ei tartte kilpailla siit vuorovaikutuksesta, lapsetkin on sit jotkut niin kovii puhumaan että ne vie sitten huomion toisilta, että sellanen pienryhmä ois kiva että sit toteutuis se todellinen vuorovaikutus ja kaikkii kerettäis kuunteleen.”

Haastatellut ottivat puheeksi myös yleisesti kasvavat ryhmäkoot päivähoitossa. H6 toi esille, että ikäpolvitoimintaan osallistuminen olisi oikeudenmukaisuussyistä tehtävä kaikille lapsille mahdolliseksi, jolloin vierailukäynneille osallistujat saattaisivat vaihtua joka kerralla. Järjestelyn kautta kaikki suureen lapsiryhmään kuuluvat lapset pääsisivät käymään vanhusten luona vierailulla, mutta toisaalta järjestely ei tukisi osapuolien tutustumista ja kestävän vuorovai-
kutussuhteen muodostumista. Ikäpolvitoimintaan osallistuvien lapsiryhmien koostamista kannattaisikin harkita huolella.

”Et sitä mä mietin sitä et jos se eka kerta jännittää ja toisel kerral ois rennomp, niin sit se toisaalta taas vaatis sitä et lapset pääsis käymään niinku useemman kerran samat. Mut mikä se käytäntö todellisuudessa sit täällä on, et miten se on sit niinku mahdollista järjestää ja just se, ehkä se niinku et se et kaikki lapset pääsis osallisiks tälläseen toimintaan.”

Ikäpolvitoiminnan käynnistämisen nähtiin olevan paljolti kiinni työntekijöiden omasta innokkuudesta asian suhteen. Keskusteluissa painottui, että päätös toimintaan lähtemisestä on usein kiinni työyhteisön johtoportaan hyväksynnästä. Haastateltavat tosin kertoivat, että heidän yksiköissään työntekijät saavat vaikuttaa hyvin paljon siihen, mitä heidän työpaikallaan tapahtuu ja minkälaista toimintaa he olisivat valmiita kehittämään eteenpäin. Aina kysymys projektien ja yhteistyön toteutumisesta ei kuitenkaan riipu ainoastaan työyhteisön mielenkiinnosta, vaan resurssit säätelevät toimintamahdollisuuksia. Toisinaan tarjotut projektit ovat voineet olla liian työläitä tai aikataulullisesti mahdottomia toteutuakseen. H6 totesi, että yleensä työntekijät ovat yhdessä päässet selvyyteen siitä, mihin yhteistyötärjouksiin tartutaan ja mikä on heille se kaikkein toimivin juttu. Samassa yhteydessä on päätetty usein myös kyseisen projektin vastuuhenkilöistä, jotka alkavat suunnitella toimintaa yhteistyössä toisen osallistujatahon kanssa. Toisin sanoen toiminnan käynnistäminen vaatii ensin työyhteisön hyväksynnän, resurssien kartoittamisen, kyseiseen toimintaan osallistuvien vastuuhenkilöiden valinnan sekä perusteellisen suunnitteluvaiheen. Toiminnan sujuvuus olisi haastateltavien mukaan pitkälti kiinni nimenomaan suunnitelmallisuudesta. Kun toimintaa on etukäteen suunniteltu riittävän perusteellisesti, ei yhteistyö yhtäkkiä kaadu esimerkiksi resurssien puutteeseen tai osallistujien tietämättömyyteen toiminnan periaatteista.

Hankalina tai toiminnan kannalta jarruttavina tekijöinä pidettiin muun muassa toiminnan aloitukseen liittyvän päätöksenteon monimutkaisuutta. Monet päiväkodit voivat muodostua useammasta eri yksiköstä ja saman talon sisälläkin saatetaan olla samasta asiasta monta eri mieltä. Vaikka halukkuutta ikäpolvitoimintaan yksittäisten työntekijöiden osalta olisikin, on toimintaan ryhtymisestä tehtävä päätös koko yksikön tasolla. Toisessa haastatteluryhmässä (1) huomautettiin, että myös lasten vanhemmilta olisi saatava suostumus vierailukäyntejä varten.

Ikäpolvitoiminnan kautta kohdatut seniorit voivat näyttäytyä joillekin vanhemmista ”outoina”, vieraina vanhuksina, jotka eivät ole yhtä tuttu osa lapsen päiväkotipäivää kuin normaali kasvatushenkilökunta. Myös ikäihmisten asennoitumista lapsia kohtaan epäröitiin hieman. Haastattelussa tuotiin esille, etteivät kaikki vanhukset välttämättä jaksaisi kovin hyvin pieniä lapsia tai eivät ehkä omasta tahdostaan osallistuisi ikäpolvitoimintaan, jolloin kohtaaminen lasten kanssa voisi olla hankalaa.

”Mä ajattelisin että niiltä vanhemmilta tietysti pitäis pyytää lupaa et me saadaan vierail- la, lasten vanhemmilta, että jotkuthan ei ehkä halua että tota vieraat aikuiset -”

”Mm, monenlaisia mielipiteitä, kyllä.”

”Ne on kuitenkin outoja vanhuksia ettei ne oo sellasia läheisiä. Mutta uskon että enem- mistö vanhemmista kuitenkin -”

”Et kaikki vanhuksethan ei ehkä jaksaa pieniä lapsia.”

Haastatellut työntekijät ilmaisivat, että ennalta sovituisissa aikatauluissa ja viikko-ohjelmissa pystyttäisiin tarvittaessa joustamaan. Esimerkiksi esikoululaisten viikko-ohjelma on aina etu- käteen suunniteltu, mutta yksittäisen esikoulutuokion voisi korvata mainiosti vierailukäynnillä. Päiväkotiryhmät ovat aiemminkin tehneet retkiä, joiden takia esimerkiksi ruokailuhetkiä on voitu siirtää myöhemmäksi, jos järjestely on pystytty sopimaan keittiöhenkilökunnan kans- sa. Isoimmilla lapsilla päiväunihetketkään eivät rajoita päivän kulkua, joten muutokset toi- minnassa ovat täysin mahdollisia. Haastateltavat toivat esille, että omissa rutiineissa ja toi- mintatavoissa joustaminen on yleensä lähinnä halusta kiinni. Joskus tiedossa on kuitenkin ta- pahtumia tai koulutuksia, jotka omalta osaltaan täyttävät viikkoa. Lisäksi tietoa yhteistyön aikataulusta tai muutoksista jo sovittuihin aikatauluihin toivottiin hyvissä ajoin, jotta niihin osattaisiin reagoida oikealla tavalla. Esimerkiksi kullakin hetkellä käytettävissä olevan henki- lökunnan määrä vaikuttaa siihen, pystytäänkö lapsiryhmän kanssa lähtemään liikkeelle talon ulkopuolelle.

”Ehkä sit se et siinä on ne aikuiset niinku, molempien ryhmien aikuiset niinku suunnilleen samaa poppoota. Niin ja ainakin se työryhmä, joka suunnittelee sitä ja miettii sitä toi- mintaa ja tiedottaa niinku taloille eteenpäin et mitä on niinku suunniteltu ja mietitty.”

Tärkeimpänä asiana ikäpolvitoiminnan toteuttamisen kannalta nähtiin yhteisten pelisääntöjen luominen toiminnassa mukana olevien osapuolten kesken. Kun kaikki toiminnassa mukana ole- vat työntekijät tietävät, miten yhdessä on tarkoitus toimia ja kuka vastaa mistäkin osa- alueesta, muodostuu toiminnasta myös asiakkaille nautinnollinen kokemus. Haastateltujen

mukaan pelisäännöt syntyisivät luontevasti ensimmäisten tapaamisten ja suunnittelupalaverien yhteydessä. Myös vastuuhenkilöiden tekemää tiedottamista projektin asioista muulle henkilökunnalle pidettiin tärkeänä. Puhuttaessa vastuuhenkilöistä haastateltavat huomauttivat, että ainakin osan ikäpolvitoimintaa järjestävistä työntekijöistä olisi tärkeää pysyä samoina kerrasta toiseen. Päivätoiminnan puolella asiakkaita ovat aina vastassa samat tutut ohjaajat, ja päiväkodissa lapset tuntevat omat hoitajansa hyvin. Ikäpolvitoiminnan ollessa ainakin alkuvaiheessa vierasta molemmille ikäryhmille, tutun ohjaajan ja aikuisen läsnäolo voisi laukaista tilanteeseen kohdistuvaa jännitystä.

Myös toiminnan säännöllistämällä ja pitkäaikaisuudella voitaisiin haastateltavien mielestä vähentää kohtaamistilanteen jännittävyyttä. Toimintakertojen ei tarvitsisi olla viikoittaisia, mutta jonkinlainen selkeä jatkumo niiden välillä auttaisi lapsia suhtautumaan vanhusten kohtaamiseen ensimmäistä kertaa rennommin. Rentoutuminen olisi näin ollen seurausta siitä, että lapset tietävät jo entuudestaan, mitä ja kuka heitä on vastassa ja millaista yhdessä toimiminen vanhusten kanssa on. H6 ja H9 kertoivat työskentelevänsä sen ikäisten lapsiryhmien parissa, että yksi suurempi teema kantaa koko vuoden läpi. Myös ikäpolvitoimintaan liittyvä yhteistyö osattiin mieltää laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka voisi aivan hyvin kulkea lasten mukana heidän siirtyessään ikäryhmästä toiseen. Vaihtoehtoisesti ikäpolvitoiminta voisi olla myös juuri tiettyyn ikävaiheeseen sidottu teema, jolloin päiväkodin kaikki lapset pääsisivät siitä jossain vaiheessa nauttimaan.

”Ja jotenkin jos niinku tämmöstä yhteistyötä nyt aletaan tekemään, niin eiks se voi aatella niin et jos ne rattaat laitetaan niinku liikkeelle, että vaikka ne lapsiryhmät sitten seuraavana vuonna muuttuu, mut että voihan se olla vaikka kuin pitkäkestoista toimintaa. Että sitten vaan kunhan siinä on vaan ne säännöt ja sopimukset ja muut asiat, et miten se niinku rullaa ja tehdään ja toimii.”

Kummankin haastattelemani päiväkodin työntekijät ideoivat ikäpolvitoiminnan sisältöä laajasti. Ensimmäisenä otettiin kantaa siihen, ettei kohtaaminen toisen sukupolven kanssa saisi jäädä pelkäksi lyhyeksi esiintymisreissuksi, jolloin keskinäinen vuorovaikutus jäisi olemattomaksi. Toiminnan käynnistäminen niin sanotusti ”tyhjältä” voisi olla kuitenkin haastavaa, joten ponnahduslaudaksi kontaktiin vanhusten kanssa ehdotettiin esimerkiksi jonkinlaista pientä lauluesitystä, jota lapsiryhmä olisi voinut etukäteen valmistella ensimmäistä tapaamiskertaa varten. Esityksen ei tarvitsisi olla kohtaamisen pääasia, vaan se voisi toimia käteväenä avauksena muulle toiminnalle ja kenties ruokkia vuorovaikutusta. Esitys voisi johdatella toimintaa esimerkiksi yhteisiin perinneleikkeihin tai tuttuihin yhteislauluihin. Loppupeleissä yhteistyö varmasti muovautuisi työntekijöiden ja ryhmän itsensä näköiseksi. Haastateltavat miettivät, onko kohtaamisten esityksellisyys yleensä ollut vanhuspuolen toivomus, vai ovatko varhaiskasvatuksen työntekijät ajatelleet sitä sopivimmaksi tavaksi tuottaa elämyksiä ikäihmisille.

Haastatellut pitivät mieluisena ajatuksena sitä, että ikäpolvitoiminta voisi olla luonteeltaan spontaania ja mutkatonta vierailua puolin ja toisin; lapset päivätoimintapaikassa ja mahdollisuuksien mukaan myös vanhukset päiväkodilla. Toimintaa verrattiin ”kylään menemiseen” ja ”kylävierailuun, helppoon ja spontaaniin yhdessä oleiluun ja kuulumistenvaihtoon, johon voisi myös liittää pientä tarjoilua. Haastateltavat pitivät toiminnan keskeisenä elementtinä aitoa kohtaamista vanhan ihmisen kanssa, jolle lapset voisivat kertoa haluamiaan juttuja ja vanhus voisi kertoa omiaan. Yhdessäolo voisi olla esimerkiksi askartelua tai perustua ihan vain keskusteluun. Kaikella yhdessä tekemisellä nähtiin olevan virikkeellisyyden ohella myös opetussellinen ja kasvatuksellinen rooli. Tekivät kaksi eri sukupolvea mitä tahansa toimintaa rinnastusten, tarjoutuu heille mahdollisuus ottaa mallia toistensa tavoista toimia ja nähdä asioita.

”Mut ne jotka sit haluis tulla ja ottaa kontaktia niin, niin sehän on kiva ja sit kun monet tulis tutummaks niin lapset vois istuu sylissäkin ja sullei, semmost lämpöö antaa. Et ei sen tartte olla semmosta et mennään esiintymään, koska sittenhän se esiintyminen menee nopeesti ohi ja sielt lähdetään eikä sitä vuorovaikutusta tavallaan synny sen kummemin.”

Haastatelluista työntekijöistä H6 ja H9 pohtivat, että lapset ja vanhukset voisivat mainiosti lukea yhdessä kirjaa tai sepittää yhdessä tarinoita, joista voitaisiin piirtää kuvat. Syntyneistä kuvista voitaisiin koota esimerkiksi taidenäyttely päivätoimintapaikan seinille. Lisäksi ikäihmiset voisivat kertoa tarinoita vanhasta elämästä, jolloin lapset voisivat tarinoinnin lomassa kysellä asioista kiinnostuksensa mukaan. Tarinoinnin aikana lapsilla olisi hyvä tilaisuus hakeutua spontaanisti ikäihmisten fyysiseen läheisyyteen, tulla syliin tai kainaloon kuuntelemaan. Myös satuhieronta voisi olla hyvä tapa muuttaa tarinointi fyysiseksi lämmöksi. Lapset voisivat piirtää kosketuksellaan jonkin työntekijöiden lukeman sadun vanhuksen selkään, ja sama voitaisiin toistaa toisin päin.

Puhuttaessa työntekijöiden osaamisesta ikäpolvitoiminnan sisältöä ajatellen yksi työntekijöistä ilmoitti tehneensä aiemmin myös vanhustyötä, joten hänellä oli tietämystä ja kokemusta molemmista ikäryhmistä. Yleisesti ottaen haastateltavat ilmaisivat päiväkodissa työskentelevien henkilöiden tekevän vähän kaikkea. Musiikki, kuvataiteet ja ilmaisutaito kuuluvat arkeen ja yleensä kukin henkilökunnan jäsen tuo kokonaisuuteen omaa erityisosaamistaan. Työntekijöiden joukosta löytyy esimerkiksi musiikkiin erikoistuneita henkilöitä, joilla on erilaista soitotaitoa. Haastateltavat huomauttivat, että olisi tärkeää hyödyntää ikäpolvitoiminnan toteuttamisessa ensisijaisesti niiden työntekijöiden taitoja, jotka toimintaa lähtevät suunnittelemaan ja järjestämään.

5.2.3 Ikäpolvitoiminnan hyödyt

Ikäpolvitoiminnan tuottamien hyötyjen nähtiin kohdistuvan tasaisesti niin ikäihmisiin, lapsiin kuin heidän perheisiinsä. Toiminnan mainittiin tuovan ensisijaisesti iloa, hyviä muistoja ja uusia näkökulmia siihen osallistujille. Päiväkoti-ikäisten lasten kuvailtiin olevan aikuisnäköisiä ja tavallaan huomionkipeitä, joille kohtaaminen ikäihmisen kanssa tarjoaisi uudenlaisen kontaktipinnan aikuisuuteen. Ikäihmisten muisti sen sijaan voi olla yleisesti heikentynyt eivätkä tavalliset arjen asiat tahdo pysyä enää muistissa. Tärkeät ja harvinaisen suurta iloa tuottavat hetket ovat kuitenkin usein sellaisia, jotka muistetaan vielä pitkään jälkeenpäin. Myös lasten vanhempien uskottiin arvostavan ikätoiminnan järjestämistä. Ikäpolvitoiminnan kautta lapset oppivat huomaamattaan kunnioittamaan iäkkäitä ja suhtautumaan heihin luontevammin. Osalla lapsista välimatka omiin isovanhempiin saattaa olla niin pitkä, että kontaktit vanhempaan sukupolveen ovat muutoin vähäisiä. Isovanhemmat saattavat lisäksi olla vielä melko nuoria ja jopa työelämässä, joten aito käsitys vanhasta ihmisestä voi olla virheellinen.

”No kylhän he on aikuisnäköisiä meidän lapset, että he saa sit huomiota niiltä vanhuksilta ja sit sitä keskustelua, erilaisia näkökantoja varmaan, ehkäpä.”

Haastateltavat alkoivat keskustelun aikana pohtia, mitä lapset todellisuudessa ajattelevat vanhuksista; minkä ikäisiä vanhat ihmiset heidän mielestään ovat ja herättävätkö vanhat ihmiset heissä positiivisia ajatuksia vai kenties jopa pelkoa. Yksi haastatelluista kertoi lapsenlapsensa pelänneen aluksi hänen pyörätuolissa istuvaa äitiään, koska tämän käyttämä apuväline oli lapsen näkökulmasta niin omituinen. Muutama haastatelluista innostui ideasta, että lapsiryhmissä voisi ennen ikäpolvitoiminnan käynnistymistäkin keskustella vanhusaiheesta ja kysellä lasten ajatuksia vanhuudesta. Lasten vastausten pohjalta voitaisiin kenties muovata aloitus varsinainen aloitus ikäpolvitoiminnalle.

Työntekijät näkivät ikäpolvitoiminnan hyödyttävän itseään lähinnä lisäämällä tavanomaisen toiminnan monipuolisuutta sekä tuomalla päiväkodille yhden yhteistyökumppanin lisää. Yhteistyön aikana olisi myös mahdollista hyötyä moniammatillisesta työyhteisöstä ja ottaa oppia siitä, miten toisen toimialan ammattilaiset toimivat asiakkaidensa parissa. Yhteiskunnallisen hyödyn kannalta ikäpolvitoiminnan koettiin tuovan kadotettua kontaktia sukupolvien välille, palauttavan yhteisöllisyyttä, ehkäisevän syrjäytymistä ja yksinäisyyden kokemusta sekä lisäävän kunnioitusta ja suvaitsevaisuutta erilaisia ihmisryhmiä ja yksilöitä kohtaan.

”Ja ehkä se siis pienille lapsille tekis viel enemmän sen niinku erilaisuuden hyväksymiseen, et niinku oikeesti niinku, me juostaan täällä ja kiipeillään ja roikutaan pää alaspäin puussa, mut toiset joutuu käyttää rollaattoria ja joutuu käyttää apulaitteita, kävelykeppiä, nostotukija ja muita.”

5.2.4 Näkemykset ikäpolvitoiminnan tulevaisuudesta

Kahta haastateltua lukuun ottamatta päiväkodin työntekijät eivät olleet koskaan tehneet vanhustyötä. Integroidusta päivätoiminnasta kenelläkään ei ollut omaa kokemusta, mutta haastatellut kertoivat näkemyksensä asiasta uutisista tai lehdistä saamansa tiedon pohjalta. Mielipiteet integroidun yksikön toimintamahdollisuuksista jakoutuivat kahteen leiriin. Toiset pitivät ajatusta saman katon alle sijoitetuista lapsista ja vanhuksista hurjana, toiset hyvin hauskana ideana.

”Ei oo mulla minkäänlaista kokemusta. Kuulostaa aika hurjalta kuitenkin.”

”Se vois olla aika huiman hauska paikka.”

”Se tuntuu niinku vieraalta ajatukselta, mut en mä sano et se mahoton niinku on.”

Varhaiskasvatuksen ja vanhustyön yhdistämistä samaan rakennukseen pidettiin kuitenkin tilallisesti haastavana asiana. Mikäli samassa yksikössä olisi kovin monta lasta ja vanhusta, kokonaisuus saattaisi haastateltavien mielestä levitä hallitsemattomaksi. Pienempänä, alle sadan henkilön yksikkönä yhdistäminen sen sijaan voisi toimia hyvin. Haastatellut arvioivat, että ainakin päiväkotien neliöt ovat nykypäivänä kohtalaisen tiukalla ja ryhmäkoot suuria, joten parhaimmillaan integroitu yksikkö voisi toteutua yksityisellä puolella, jossa henkilökunnan ja asiakkaiden määriä voidaan säätää löyhemmin.

Osa haastatteluun osallistuneista piti varhaiskasvatuksen ja vanhustyön yhdistämistä haastavana siitä syystä, että uusien toimintamallien opettelu veisi aikaa. Opittujen toimintamallien avartaminen nähtiin silti samalla voimavarana omaa työtä ajatellen. Ne työntekijät, joilla oli kokemuksia vanhustyön parista, eivät nähneet kynnystä vanhustyön ja varhaiskasvatuksen lähentymiselle tulevaisuudessa. He suhtautuivat asiaan muita haastateltuja positiivisemmin ja perustelivat asennettaan yhteistyömahdollisuuksien lisääntymisellä. Kun lapset ja vanhukset olisivat lähtökohtaisesti lähellä toisiaan, sukupolvien välinen vuorovaikutus voisi olla aivan tavallinen osa arkipäivää eikä ainoastaan satunnaisten toimintahetkien kautta saavutettu etu. Työntekijät, joille vanhustyön alue oli vieras, vieroksuivat myös ajatusta integroidusta päivätoiminnasta. He kokivat oman ammattitaitonsa olevan melko kaukana vanhustyön osaamisesta, mutta ottivat huomioon, että esimerkiksi lähihoitajataustaiset lastenhoitajat voisivat olla asiasta eri mieltä. Haastatellut miettivät myös, suhtautuisivatko nuoret lastentarhanopettajat kriittisesti vanhusten kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön.

”Et siin ois aika opetteleminen, et ne toimintamallit pitäis sitten luoda yhdessä että tota. Mut ei se ihan mahdottomalta kuulosta, et siinä voi olla voimavaroja sitten kuitenkin.”

5.3 Yhteenveto tuloksista

Haastattelut osoittavat, että asenteet ikäpolvitoimintaa kohtaan ovat suurimmaksi osaksi positiivisia. Kiinnostusta eri ikäryhmien kohtaamiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön löytyy sekä varhaiskasvatukseen että vanhustyön puolelta. Toiminnalla nähtiin olevan laajasti hyötyä niin yksilö- kuin yhteisötasollakin. Erityisesti yhteistyöstä olivat innostuneet sellaiset työntekijät, joilla on ollut aiempia kokemuksia ikäpolvitoiminnasta tai taustaa myös toisen ikäryhmän parissa työskentelystä. Osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä piti vanhustyön aluetta itselleen vieraana ja epäro, miten lasten ja senioreiden kohtaaminen tulisi käytännössä sujumaan. Ikäpolvitoimintaa kohtaan oltiin kuitenkin vastaanottavaisia, mikäli sen toteuttaminen ei tuottaisi mahdottomasti lisätyötä olemassa olevan työmäärän ohelle.

Ikäpolvitoiminnan nykyiseen vähäisyyteen vaikuttavat ensisijaisesti puutteet tiedonkulussa ja asioista tiedottamisessa. Mahdolliset yhteistyöpöyynöt eivät ehkä koskaan saavuta oikeita henkilöitä tai yhteistyökumppaneiden kartoitus koetaan liian aikaa vieväksi asiaksi. Mikäli aiempia kokemuksia ikäpolvitoiminnasta on ollut, ne ovat jääneet satunnaisiksi kokeiluiksi, eikä toivottua jatkumoa ole syntynyt. Oma työyhteisö ja tuttu työympäristö koetaan myös itselle helppona ja turvallisena; ikäpolvitoiminnan nähdään vaativan huolellista suunnittelutyötä onnistuakseen. Jotta suunnitteleminen tapahtuisi mahdollisimman jouheasti, olisi toimintaa organisoivien osapuolten ensin tutustuttava toistensa toimintatapoihin ja ajatuksiin toiminnan sisällöstä. Lisäksi käytännön järjestelyt voivat tuottaa ylimääräistä päänvaivaa. Toiminnan käynnistämistä vaihtetta saatetaan pitää haasteellisena kynnyksenä, jolloin omat totut työrutiinit näyttävät houkuttelevampana vaihtoehtona.

Ikäpolvitoiminnalta toivotaan suunnitelmallisuutta ja hallittua kokonaisuutta, joka palvelisi asiakkaiden tarpeita mahdollisimman hyvin. Toiminnan odotetaan olevan myös vastavuoroista siten, että molemmat toimijaosapuolet osallistuvat sekä organisointiin että toteutukseen tasapuolisesti. Käytännössä ikäpolvitoiminnan toivotaan pitävän sisällään luontevia, vuorovaikutusta korostavia kohtaamisia sekä mahdollisuuksia läheisyyden ja lämmön jakamiseen. Toiminnan odotetaan tuottavan iloa ja hyviä muistoja sekä hälventävän olemassa olevia ennakkoluuloja toisesta ikäryhmästä. Se nähdään myös hyvänä keinona näkökulmien laajentamiseen ja rinnalla tapahtuvaan oppimiseen. Parhaiten ikäpolvitoiminnan koetaan saavuttavan tavoitteensa, mikäli toimintakerroista pystytään saamaan säännöllisiä ja vanhukset ja lapset oppivat tuntemaan toisensa paremmin toistuvien kohtaamisten seurauksena.

Varhaiskasvatuksen ja vanhustyön lisääntyvä yhteistyö koetaan sekä hyvänä että haastavana asiana. Erityisesti varhaiskasvatuksen puolella ajatukseen saman katon alla toimimisesta suhtauduttiin epäröiden, vaikka myös innokkuutta sitä kohtaan löytyi. Epäilykset liittyivät tilallisiin kysymyksiin ja siihen, pystyykö integroitu toiminta vastaamaan riittäväällä tavalla myös eri ikäryhmien yksilöllisiin tarpeisiin. Ikäpolvien välisen yhteistyön lähtökohtaista helpottumista pidettiin tervetulleena asiana, mutta toisaalta uusien toimintamallien opettelu koettiin aikaa vievänä ja rasittavana. Osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä piti vanhustyön aluetta itselleen täysin etäisenä ja vieraana. He ilmaisivat, että oma työ tuntuu turvalliselta ja tutulta; integroidussa yksikössä sen sijaan hyppäys ”vieraalle maaperälle” olisi väistämätön, eikä ajatus oman työnkuvan laajemmasta muutoksesta tuntunut heistä ensisijaisesti houkuttelevalta.

Mikäli tutkimukseeni osallistuneet toimijatahot ovat kiinnostuneita aloittamaan ikäpolvitoiminnan yhteistyössä, olen hahmotellut heitä varten ns. kymmenen kohdan muistilistan tai toteutusrunгон. Kyseinen lista noudattaa tutkimuksen tuloksia ja sen pääkohtia seuraamalla toimijat voivat varmistaa kartoituksessa tärkeiksi koettujen seikkojen onnistumisen myös ikäpolvitoiminnan konkreettisessa käynnistämisyvaiheessa.

- 1) Toimijoiden tutustuminen toisiinsa ennen toiminnan alkua
- 2) Samat toimijat mukana koko prosessin läpi
- 3) Informaation tasainen jakautuminen kaikille toimijaosapuolille
- 4) Suunnitelmallisuus; mitä tehdään, missä tehdään, kuka tekee, milloin?
- 5) Asiakkaiden ajatukset ja toiveet lähtökohtana toiminnalle
- 6) Ennakkoluulottomuus uusia toimintatapoja kohtaan
- 7) Vastavuoroisuuden huomioiminen; aktiivisuus toiminnan järjestämisen suhteen
- 8) Toistuvat toimintakerrat, jatkumon synnyttäminen
- 9) Joustavuus aikatauluissa ja liikkumiskysymyksissä
- 10) Pienikin voi olla suurta; uudet mahdollisuudet oivalletaan usein kokeilun kautta

6 Pohdinta ja jatkotutkimukset

Tutkimukseni perusteella sekä varhaiskasvatuksen että vanhustyön työntekijät suhtautuvat pääosin positiivisesti ikäpolvitoiminnan järjestämiseen. On kuitenkin otettava huomioon, että tutkimusjoukkoni käsitti ainoastaan kaksi päiväkotia ja yhden päivätoimintapaikan, joten mitään laajempia johtopäätöksiä ikäpolvitoiminnan suosiosta esimerkiksi koko Helsingin alueella ei voida sen pohjalta suoranaisesti tehdä. Tutkimukseni oli tarkoitus toimia ensisijaisesti kartoituksena Viikin alueen toimijoiden mahdollisuuksista ikäpolvitoimintaan, ja sitä tarkoitusta se palveli onnistuneesti. Tulosten yhteydessä nousi kuitenkin esiin hyvin selkeitä ikäpolvitoimintaan liittyviä asiakokonaisuuksia, joita haastatellut työntekijät pitivät oleellisina toiminnan toteuttamisen kannalta. Niiden pohjalta on mahdollista hahmottaa myös laajemmin ikäpolvitoiminnan kompastuskiviä sekä asioita, joihin panostamalla ikäpolvitoiminta voitaisiin saada tuloksellisesti siivilleen.

Haastattelujen kautta kävi ilmi, että sekä ikäihmisillä että alle kouluikäisillä lapsilla on selkeä kaipuu toistensa kohtaamiseen. Iäkkäät kaipaavat seuraa ja sosiaalisia kontakteja, lapset sen sijaan kuuntelevaa korvaa ja lämmintä syliä. Nykyajan yhteiskunta tarjoaa näitä tarpeita ajatellen hyvin vähän mahdollisuuksia, sillä ikäsegregaation ja sosiaalisen eriytymisen myötä sukupolvet eivät enää kohtaa toisiaan yhtä luontevasti ja ennakkoluulottomasti kuin ennen (Marin 2008, 69). Haastatteluissa mainittiin, että lasten vanhemmat arvostaisivat luultavasti ikäpolvitoimintaa suuresti, mutta toisaalta osattiin varautua myös joidenkin vanhempien kielteisiin asenteisiin. Yläkarjulan (2011, 77-82) mukaan ikäsegregaatio muokkaa ihmisten käsityksiä toisista ikäryhmistä epärealistisiksi. On mahdollista, että esimerkiksi perheiden loittoneminen isovanhemmistaan ja eriytyminen niin sanottujen kaveriperheiden pariin on osaltaan vaikuttamassa siihen, että sosiaaliset kohtaamiset rajoittuvat lähinnä samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Vanhuus voi siten tuntua vieraalta käsitteeltä myös lasten vanhemmista ja jarrutteleva suhtautuminen ikäpolvitoimintaan olla seurausta yksinkertaisesti siitä, että sukupolvien välinen kohtaaminen nähdään jo mielikuvissa hankalana ja väkinäisenä.

Ikäpolvien välisten kontaktien syntyminen koetaan olevan paljolti kiinni siitä, ettei tilaisuuksia spontaaniin kohtaamiseen ole riittävästi. Kohtaaminen vaatisi usein avukseen järjestetyn tilanteen, joka on suunniteltu kohtaamisen osapuolten tarpeita huomioiden ja jossa on tarvittaessa mahdollisuus tukeutua ammattimaisen ohjaajan apuun. (Pietilä 2013.) Haastateltavat näkivät, että lapsille voisi olla helpompaa kohdata ikäihmisiä ensimmäistä kertaa jossain matalan kynnyksen paikassa, esimerkiksi päivätoiminnan yhteydessä. Tällöin ikäihmiset eivät olisi kovin heikossa kunnossa ja sosiaalinen vuorovaikutus onnistuisi vaivattomammin. Tainion (2006) mukaan iäkkäät ihmiset hahmotetaan usein juuri fyysisyyden kautta, jolloin heikentynyt liikuntakyky ja sairaudet nähdään herkästi toimintaa rajoittavina tekijöinä. Liikkumisen rajallisuus on toki tärkeää ottaa huomioon ikätoiminnan suunnittelussa, jottei toiminnasta

aiheudu yksilölle fyysistä haittaa. Fyysisten ominaisuuksien painottaminen saattaa kuitenkin johtaa tilanteeseen, jossa vanhusten jaksamista aletaan holhota liikaa; heistä ajatellaan jo etukäteen, etteivät he välttämättä jaksaa, pysty tai innostu kovin paljoa. Haastattelussa tämä näkökulma tuli esille erityisesti varhaiskasvatuksen työntekijöiden puheissa. He miettivät myös, miten lapset jaksaisivat ja viihtyisivät vanhusten seurassa.

Ikäpolvitoiminnan toivottaisiin olevan ennen kaikkea mutkatonta ja viihtyisää yhdessäoloa. Tärkeintä olisi saada eri ikäiset toimijat viihtymään toistensa seurassa, oli toiminnan sisältö sitten mitä tahansa. Niin sanottu normaali läheisyys ja läheisistä suhteista syntyvä lämpö koettiin tavoittelemisen arvoiseksi asioiksi. Toiminnalta toivottiin myös jonkinasteista helpoutta. Haastatteluissa kävi ilmi, että monissa päiväkodeissa on saatu nauttia päiväkotimummujen vierailuista. Tämän innostamana myös Hoivaonnelle ehdotettiin asiakkaiden tekevän vierailukäyntejä lapsiryhmiin. On ymmärrettävää, että eri osapuolet toivoisivat yhteistyön tapahtuvan heille itselleen ja asiakkaille tutussa ympäristössä. Kun toiminta on alussa vierasta ja ehkä hieman jännittävääkin, tuttu toimintaympäristö loisi turvalliset puitteet kohtaamiselle. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että kahden osapuolen kohdatessa toimintaympäristö on aina vähintään jommallekummalle vieras tai uusi. Vastavuoroiset vierailut voisivat tasapainottaa vierauden kokemusta, mutta ikäihmisille siirtyminen paikasta toiseen ei ole aivan vaivatonta. Päiväkotimummot ovat yleensä suhteellisen nuoria eläkeläisiä tai ainakin fyysiseltä toimintakyvyltään itsenäisiä. Ikäpolvitoiminta pyrkii kuitenkin lisäämään myös sellaisten ikäihmisten sukupolvien välisiä kontakteja, jotka tarvitsevat jatkuvaa tukea arjessa selviytyäkseen (Ylikarjula 2011, 28). Ikäpolvitoimintaa olisikin tarpeellista kehittää ja suunnitella yhä laajemmin koko vanhusväestöä aktivoivaksi, sillä erityisesti neljän seinän sisälle jäävät vanhukset ovat usein selkeässä syrjäytymisvaarassa.

Mitä tulee ikäpolvitoiminnan tarkempaan sisältöön, haastatteluissa korostettiin aidon vuorovaikutuksen toteutumista. Kokemusten perusteella ikäpolvitoiminta on usein keskittynyt esiintymisyyteen ja siihen, että vanhukset ovat jääneet lasten esiintyessä katsojan rooliin. Esiintymiset ovat tuottaneet suurta iloa ja ne on ehkä koettu helpoksi tavaksi saattaa eri ikäpolvet yhteen, mutta niiden yhteydessä vuorovaikutus on jäänyt olemattomaksi. Ammatillisen kentän tulisikin huomioida paremmin ikäpolvitoiminnan mahdollisuudet, sillä yhteisöllisyyden luomisen ohella vuorovaikutustilanteet toimivat yksilötason tukena (Saarenheimo ym. 2014, 14). Toiminta tarjoaa parhaimmillaan vastavuoroista rinnalla oppimista sekä auttaa eläytymään toisen ihmisen näkökulmaan. Ikäpolvien kohtaamisen kautta sekä varhaiskasvatus että vanhustyö saavat uutta ja aiempaa monipuolisempaa sisältöä toimijoidensa hyödynnettäväksi. Haastatteluissa painotettiin myös toiminnan synnyttävän usein lisää toimintaa. Kun projekti on kerran saatu tuottoisasti aluilleen, sen jatkaminen on kannattavaa; on todennäköistä, että ideat kypsyvät ja kehittyvät toiminnan aikana.

Toiminnan pitkäkestoisuus on positiivinen asia myös siksi, että toiminta saavuttaa merkityksellisyytensä pidemmässä jatkumossa, jolloin yksittäiset kohtaamiset eivät jää vain pinnalliseksi. Haastattelujen yhteydessä tuotiin esille, että pidempikestoisen jatkumon muodostuminen voi kuitenkin olla haastavaa monestakin eri syystä. Yhteiskunnan korostaessa tehokkuutta myös päiväkotien lapsiryhmät ovat nykypäivänä suuria (Julkunen 2008). Vastapainona tälle ajattelulle pienryhmätoimintaan panostetaan paljon. Tämä järjestely mahdollistaa lasten paremman yksilöllisen huomioimisen, mutta samalla pienryhmien toiminta jaksottaa päiväkodin viikkorytmiä pienempiin palasiin. Ikäpolvitoiminnan kannalta pienryhmäkäytäntö tarkoittaa sitä, että myös vierailukäynnit tapahtuisivat luultavasti pienen lapsiryhmän kanssa kerrallaan. Mikäli toiminnalta toivottaisiin syveneviä suhteita ja osapuolten tutustumista, samojen toimijoiden olisi kohdattava useita kertoja. Toisaalta tasapuolisuuden nimissä jokaisella päiväkodin lapsella tulisi olla yhtäläinen tilaisuus päästä kokemaan ikäpolvitoimintaa.

Onnistuakseen ikäpolvitoiminta vaatii huolellista suunnittelua esimerkiksi tarvittavaa työntekijämäärää ja aikataulujen järjestämistä ajatellen. Päiväkotien arki on usein päivätoimintapaikkoja hektisempää, eikä rutiineista voida poiketa yhtä helposti. Haastatteluissa huomioitiin myös, että toiminnan käynnistäminen ja yhteisten käytäntöjen muodostuminen vie aina aikaa. Yhteistyö ei välttämättä ota tulta alleen heti ensitapaamisesta alkaen, mikäli tavoitteet ja toiveet toiminnan suhteen eivät ole yhteisiä. Tästä syystä tutkimuksellani on tärkeä osansa yhteistyötahojen todellisten mielipiteiden kartoittajana. Tulosten perusteella ikäpolvitoimintaan todella olisi kiinnostusta ja halukkuutta. Tärkeä kysymys konkreettisen toiminnan käynnistämisen kannalta tuntuisi kuitenkin liittyvän oikeiden toimijoiden löytämisen haastavuuteen. Varhaiskasvatuksen työntekijöissä oli muutamia, jotka olivat kovasti innoissaan ikäpolvitoiminnan mahdollisuuksista. He ihmettelivät, mikseivät yhteistyöpyynnöt olleet aiemmin kantautuneet heidän tasolleen. Suurissa yksiköissä ja usean työntekijäportaan muodostamissa työyhteisöissä tiedon kulku voi olla puutteellista tai kompastua yksittäisen henkilön mielipiteeseen (Työterveyslaitos). Myös sillä, kuka päättää virallisesti toiminnan käynnistämisestä, on merkitystä prosessiin. Joissain tilanteissa halu toimintaan voi olla työntekijöillä, muttei johtavalla tasolla. Ammatillisen kehittämistyön näkökulmasta olisi tärkeää, että kaikki työyhteisön jäsenet pääsisivät vaikuttamaan yhteiseen päätöksentekoon ja esittämään toiminta-ajatuksiaan.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että ikäpolvitoimintaan kohdistetaan epäluuloja, mikäli toiminnasta ei ole aiempia kokemuksia tai kokemukset ovat olleet epäsuotuisia. Toimintaan mukaan lähteminen voi tuntua hankalalta, jos siihen liittyvistä käytännöistä ei ole varmaa tietoa. Uusien toimintamallien kokeileminen voi tuntua haasteelliselta, jolloin toimijoille herää tunne siitä, ettei asiaa osata. Tutun työyhteisön kanssa toiminta on luonnollisesti helpompaa, kun yhteiset työtavat tunnetaan. Tällöin vaarana on kuitenkin se, että tutussa toiminnassa pysyttelemine edistää vahingossa ikäsegregaatiota ja eriytymistä; ikäryhmät pysyvät

omissa leireissään eikä kohtaamisia tapahdu (Marin 2008, 69). Jotta varhaiskasvatuksen ja vanhustyön työntekijät saataisiin houkuteltua ja innostettua yhteistyön pariin, heille olisi tärkeää tarjota mahdollisuus kohdata toisensa kunnolla ennen varsinaisen yhteistyön käynnistymistä. Tätä kautta tapahtuva moniammatillisuuden löytäminen olisi omiaan poistamaan myös sosiaalialan sisällä vallitsevia, toiseen ikäryhmään liittyviä ennakkoluuloja.

Sosiaalialan tulevaisuudenkuva näyttäytyy eri toimialoja yhtenäistävänä ja rajoja rikkovana. (Tainio 2006). Haastattelujen perusteella integroidusta toiminnasta varhaiskasvatuksen ja vanhustyön osalta oltiin kahtalaista mieltä. Yhtenäistämiseen suhtaudutaan vieroksuen, mikäli henkilökohtaista kokemusta asiasta ei ole. Toisaalta integroitu yksikkö edistäisi kahden tahon kohtaamista alentamalla kynnystä yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen ja vanhustyön saattaminen tiloja myöten yhteen vaatisi kuitenkin ehdottomasti mahdollisuuden jakaa käytössä olevia tiloja tarpeen mukaan eri ikäryhmien käyttöön. Integroidun toiminnan yleistyminen vaatisi jatkossa lisäselvityksiä halukkaista toimijoista sekä saatavilla olevista tiloista kyseistä toimintamallia varten.

Tutkimuksen kannalta haastatteluissa heräsi mielenkiintoinen kysymys, joka liittyi ikäryhmien ennakoasenteisiin ja niiden taustoihin. Mitä lapset todellisuudessa ajattelevat vanhuksista, kuka ja millainen ihminen on heidän mielestään vanha? Alle kouluikäisten lasten isovanhemmat ovat nykypäivänä yhä useammin kohtalaisen nuoria, keski-ikässä olevia ja toimeliaita ihmisiä (Gaigl 2010). Lasten käsitys vanhuudesta voi vaihdella yksilöittäin paljonkin ja ikäpolvitoimintaa voisi olla tuloksellista lähteä suunnittelemaan lasten näkemysten pohjalta. Tutkimuksen tuottamaa kehitystyötä ajatellen ikäpolvitoiminnan perustaksi olisi hyvä hahmottaa tulevaisuudessa yksittäisten toimijoiden ja asiakkaiden tuottamat ideat. Kun ikäryhmille ei yritetä tarjota valmista kokonaisuutta vaan tartutaan ryhmästä nouseviin aiheisiin, toiminta on toimijalähtoisempää ja siten myös tyydyttävämpää.

Tutkimukseni kannalta olisi ollut mielenkiintoista saada haastateltavaksi myös sellaisten päiväkotien työntekijöitä, jotka eivät ilmaisseet innostuneisuuttaan ikäpolvitoiminnasta. Näin olisin tutkimuksessani päässyt perehtymään myös kielteisen suhtautumisen syihin. Tutkimuksen kuluessa yksi mukaan ilmoittautunut päiväkoti ilmoitti vetäytyvänsä tutkimuksesta, sillä aihe ei yhtäkkiä kiinnostanutkaan heitä. Jäin miettimään, pelkäsivätkö kieltäytyneet tahot ajautuvansa tutkimukseen osallistumisen myötä tahtomattaan yhteistyöhön. Tätä mahdollisuutta ei käytännössä olisi pitänyt olla, sillä tein yhteydenottoja tehdessäni selväksi, että kyseessä on täysin vapaaehtoinen mielipiteitä selvittävä tutkimus, jolla ei ole konkreettista yhteyttä ikäpolvitoiminnan toteuttamiseen.

Tutkimuksen validiutta ajatellen on tärkeää miettiä, kuinka selkeä käsitys haastatelluilla oli siitä, mitä tutkin (Kuula 2006, 61). Olin selvittänyt tutkimukseen osallistuville osapuolille tut-

kimukseni kulun ja haastattelun sisällön huolellisesti opinnäytetyösopimuksen teon yhteydessä. Haastatteluihin valikoituneet työntekijät olivat kuitenkin saaneet tiedon haastattelusta esimieheltään ja osa heistä oli ilmeisesti rekrytoitu mukaan tutkimukseen hetkeä ennen saapumistani paikalle. Haastattelun tarkoitusta selkeyttääkseni selostin tutkimukseni lyhykäisyydessään vielä haastattelutilanteen aluksi, mutta en voi olla varma, kuinka hyvin tarkoitus sisäistettiin. Osallistujat innostuivat ideoimaan ikäpolvitoimintaa laajasti haastattelun aikana. On silti oleellista kyseenalaistaa, kuinka halukkaita he olivat todellisuudessa ikäpolvitoiminnan suhteen. Runsas ideointi saattoi olla seurausta yksinkertaisesti siitä, että haasteltavat osoittivat minulle tutkijana kohteliaisuutta.

Tulosten tulkinnessa on otettava myös huomioon, että haastattelutilanteissa saattoi esiintyä hierarkian synnyttämiä valtaeroja (Suhonen 2012). Jos samassa haastatteluryhmässä oli mukana työyhteisön johtaja sekä alempia työntekijöitä, vastauksissa saatettiin tahattomasti myötäillä johtajaa. Kirjatuista tuloksista ei käy ilmi myöskään se, että tietyt haasteltavat olivat hiljaisempia ja toisilla oli paljon sanottavaa. Tämä piirre kuitenkin osoittaa, että saman työyhteisön sisällä voi olla monta eri mielipidettä samasta asiasta, tässä tapauksessa mielenkiinnosta ikäpolvitoimintaa kohtaan. Lisäksi haasteltavien erilaiset taustat tuntuivat vaikuttavan paljolti siihen, mitä ikäpolvitoiminnasta ajateltiin.

Tutkimukseni myötä toivon, että siinä mukana olleet osapuolet ovat yhteydessä toisiinsa mahdollisen ikäpolvitoiminnan käynnistämiseen liittyen. Tutkimus toimii pohjana yhteistyölle; se ei pakota mihinkään, vaan pyrkii ohjaamaan osapuolia kohti toimintamahdollisuuksia. Laajempaa ja sitovampaa toimijoiden kartoitusta varten kaivattaisiin pitkäkestoisempaa tutkimustyötä. Samassa yhteydessä voisi olla hyödyllistä tehdä selvitys myös siitä, kenen vastuulla yhteistyön käynnistäminen missäkin toimintayksikössä on, jotta oikeiden yhteyshenkilöiden löytäminen helpottaisi toimintaprosessin alkuvaihetta.

Lähteet

- Aapola-Kari, S. 2014. Näkökulmia ikäpolviin. Elämäkulku ja ikäpolvet -hankkeen päätöstilaisuus 22.01.2014. Helsingin yliopisto. Viitattu 9.12.2014.
<http://www.ikapolvet.fi/images/stories/esitys%20nkkulmia%20ikpolviin%202014.pdf>
- Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: InPrint.
- Biggs, S. & Lowenstein, A. 2011. Generational Intelligence. A Critical Approach to Age Relations. Abingdon, UK: Routledge. Kirjaan viitattu teoksessa Saarenheimo, M., Pietilä, M., Tiihonen, A., Pohjolainen, P., Maununaho, S., Raitakari, S. & Aarninsalo, L. 2013. Neljän polven treffit. Ikäpolvitoiminnan opas. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. Viitattu 9.3.2015.
http://www.vtkl.fi/document/1/1517/7a62bf2/Neljan_Polven_Treffit_Ikapolvitoiminnan_Opas.pdf
- Borg, M. 2014. Tohinassa tavataan! Vanhustyön johtajat. Vanhustyö 6, 35.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämäkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Elämäkulku ja ikäpolvet, a. Hanke. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 9.12.2014.
<http://www.ikapolvet.fi/hanke>
- Elämäkulku ja ikäpolvet, b. Ikäpolvitoimintaa ja tutkimusta. Muuta toimintaa. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 11.12.2014.
<http://www.ikapolvet.fi/ikaepolvien-vaelinen-toiminta/toimintaa>
- Espoo.fi. Päivähoito ja koulutus. Päivähoito. Kasvun ja oppimisen tuki. Viitattu 22.4.2015.
http://www.espo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Paivahoito/Kasvun_ja_oppimisen_tuki
- Gaigl, K. 2010. Beziehungen zwischen den Generationen im Wandel: Intergenerative Pflege - ein Zukunftsmodell? Pflege Zeitschrift 6, 364-367.
- Hagestad, G. O. & Uhlenberg, Peter 2005. The Social Separation of Old and Young: A Root of Ageism. Journal of Social Issues, Vol. 61, No. 2, 343-360.
- Hagestad, G. O. & Uhlenberg, P. 2006. Should We Be Concerned About Age Segregation? Research on Aging 28 (6), 638-653.
- Hakonen, S. 2008, a. Ikäideat ikäkäytäntöjen työkaluiksi. Teoksessa Suomi, A & Hakonen, S. (toim.). Kulueraistä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy, 33-46.
- Hakonen, S. 2008, b. Ikääntyvien voimavarat. Teoksessa Suomi, A & Hakonen, S. (toim.). Kulueraistä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy, 121.
- Haverinen, R. 2008. Osallisuutta ja ihmisen kunnioitusta - ikääntyneiden palvelukokemuksia. Teoksessa Suomi, A & Hakonen, S. (toim.). Kulueraistä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy, 232.
- Heikkilä, A. 2011. Teknologia kotona tapahtuvan hoidon tukena. Teoksessa Myller, H. (toim.) Kotihoito 24h: Osaamisen vahvistumista ja toimintamallien uudistumista. Julkaisusarja C:43. Joensuu: Pohjois-Karjalan Ammattikorkeakoulu, 60-62.
- Heikkilä, M. 2014. Sukupolvien ketjussa - Martalta Marialle. Vanhustyö 6, 18-19.
- Heikkinen, E. 2002. Sairauksista toimintakykyyn. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. (toim.) Vanhuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 13-33.

Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden virasto. Uutiset. Monen polven festaripäivä Roihuvuorossa 30.8. Viitattu 11.12.2014

<http://www.hel.fi/hki/sote/fi/uutiset/140826-mopo>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hoivaonni. Vanhusten päivätoimintaa Helsingissä. Viitattu 9.12.2014.

www.hoivaonni.fi

Hyry, E. 2014. Lasten ja vanhusten toimintaa HyvinvointiTV:n välityksellä. Sosiaaliala. Opin- näytetyö. Laurea Tikkurila. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.12.2014.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71193/Hyry_Enni.pdf?sequence=1

Jalonen, R. 2014. Mummot ja muksut punaisella matolla. SLaL. Suomen Lastenhoitoalan liiton jäsenlehti 5/2014.

Julkunen, R. 2008. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa Suomi, A & Hakonen, S. (toim.). Kulueraasta voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy, 16.

Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet - aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Marjaana Seppänen, Antti Karisto & Teppo Kröger (toim.): Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PSKustannus.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opin- näytetyöpakki. Teoreettinen materiaali. Tukimateriaali. Aineiston keruumenetelmät. Haastattelu. Viitattu 9.12.2014.

<http://www.kamk.fi/opari/Opinaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Aineiston-keruumenetelmat/Haastattelu>

Kluukeri, I. 2014. Varamummous toi Annin eläkepäiviin vauhtia ja tohinaa. Kotimaa. Yle Keski-Pohjanmaa. Yle Uutiset 29.9. 2014. Viitattu 10.12.2014.

http://yle.fi/uutiset/varamummous_toi_annin_elakepaiviin_touhua_ja_tohinaa/7451501?ref=leiki-uu

Koivisto, P. 2011. Lasten itsetunnon vahvistaminen päivähoiton arjessa. Teoksessa Alila, K. & Parila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Uniprint, 39-56.

Koivunen, H. 2001. Elämänviisaus - Kokemustietoa uusille sukupolville. Helsinki: Otava.

Koko Suomi Leikkii. Terhokerho. Mikä Terhokerho? Viitattu 11.12.2014.

<http://www.kokosuomileikkii.fi/terhokerho/mika-terhokerho/>

Kulmala, J. 2014. Yhdessä kaiken ikää. Vanhustyö 6, 50.

Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A.

2010. Oppimisen sillat - kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 11.12.2014.

<http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/15628/OppimisenSillat.pdf?sequence=2>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Kyrönlampi, T. 2011. Päiväkodin arki lapsen kokemana. Teoksessa Alila, K & Parila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Uniprint, 22-38.

Laki lasten päivähoitosta 1973/36. Viitattu 14.12.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

- Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.12.2014.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Marin, M. 2008. Perheet, sukupolvet ja sosiaaliset verkostot. Teoksessa Heikkinen, E. & Rantanen, T. (toim.). Gerontologia. Helsinki: Duodecim, 64-75.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pienperheyhdistys Ry. Toimintaa. Mummila. Viitattu 11.12.2014.
<http://www.pienperhe.fi/toiminta/mummila/>
- Pietilä, M. 2013. Ikäpolvien suhteista. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 9.12.2014.
http://www.ikapolvet.fi/images/stories/e%20%20i%20-loppusemman%20esitys_minna.pdf
- Ruokolainen, I. 2014. Samassa pihapiirissä. Lastensuojelun Keskusliitto. Lapsen maailma 2, 42. Viitattu 22.4.2015.
<http://lapsenmaailma.fi/teemat/perhe/samassa-pihapiirissa/>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.1.2015.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saarenheimo, M. 2014, a. Kiinni elämässä. Osallisuus ja ikäpolvien vuorovaikutus hyvän vanhenemisen eväinä. Esitys osaamiskeskuspäivillä 2014. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 14.12.2014.
<http://www.slideshare.net/heiniturkia9/kiinni-elmss-osallisuus-ja-ikapolvien-vuorovaikutus-hyvn-vanhenemisen-evin-marja-saarenheimo>
- Saarenheimo, M. 2014, b. Miten voidaan lisätä eri-ikäisten yhdessäoloa? Kysy & vastaa. Vanhustyö 6, 5.
- Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. 2014. Ikäpolvien taju. Elämänkulku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Viitattu 11.12.2014.
http://www.vtkl.fi/document/1/1396/7b37447/ikapolvien_taju.pdf
- Saarenheimo, M., Pietilä, M., Tiihonen, A., Pohjolainen, P., Maununaho, S., Raitakari, S. & Aarninsalo, L. 2013. Neljän polven treffit. Ikäpolvitoiminnan opas. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. Viitattu 9.3.2015.
http://www.vtkl.fi/document/1/1517/7a62bf2/Neljan_Polven_Treffit_Ikapolvitoiminnan_Opas.pdf
- Silius, K. 2008. Teemoittelu ja tyypittely. Hypermedialaboratorio. Tampereen teknillinen yliopisto. Viitattu 9.12.2014.
http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-opintosemma/2008/Silius_teemoittelu-tyypittely_141108.pdf
- Springate, I., Atkinson, M. & Martin, K. 2008. Intergenerational Practice: a Review of the Literature (LGA Research Report F/SR262). Slough: NFER.
- Suhonen, E. 2011. Vuorovaikutussuhteiden merkitys taaperoiden kehitykseen ja oppimiseen varhais(erityis)kasvatuksessa. Teoksessa Alila, K & Parila, S. (toim.) 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Uniprint.
- Suhonen, T. 2012. Rohkea työyhteisö löytää flow'n. Tutun yliopisto. Viitattu 22.4.2015.
<http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Artikkelit/Sivut/rohkea-tyoyhteiso-loytaa-flown.aspx>

Suomi Sanakirja. Ilmainen Sivistyssanakirja, synonyymikirja ja tietosanakirja. Integroida. Viitattu 10.12.2014.

<http://www.suomisanakirja.fi/integroida>

Suomen Kuntaliitto 2006. Ikäpolitiikka kunnissa. Strategia johtamisen tukena. Helsinki: Kuntatalon paino.

Säkätisäx - yhdessä kivaa! Elämäkulku ja ikäpolvet. Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 9.12.2014.

<http://www.ikapolvet.fi/ikaepolvien-vaelinen-toiminta/mukaan-ilmoittautuneet/100-saekaetisaex-yhdessa-kivaa>

Tainio, H. 2006. Kristillisen Eläkeliiton kevätjuhla. Viitattu 6.1.2015.

<http://www.hannatainio.fi/kynastani/ikaihmiset/>

Tekniikka vanhusten itsenäisen suoriutumisen tukena. Duodecim 2003; 119. Viitattu 10.12.2014.

<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo93590.pdf>

Tenkanen, R. 2007. Sosiaalityö ja kotona asuvien vanhusten ongelmat. Teoksessa Seppänen, M., Karisto, A. & Kröger, T. (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 181-192.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 11.12.2014.

http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus

Tilastokeskus. Virtual Statistics. Tiedonkeruu. Haastattelutavat. Ryhmähaastattelu. Viitattu 6.1.2015.

<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/05/>

Topo, P., Sormunen, S., Saarikalle, K., Räikkönen, O. & Eloniemi-Sulkava, U. 2007. Kohtaamisia dementiahoidon arjessa. Havainnointitutkimus hoidon laadusta asiakkaan näkökulmasta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, tutkimuksia 162.

Tutunen, K. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Ateena Kustannus Oy: Jyväskylä.

Työterveyslaitos. Työpiste. Välineistä huolimatta tiedonkulku voi olla kivikaudella. Viitattu 22.4.2015.

http://tyopiste.ttl.fi/Uutiset/Sivut/Valineista_huolimatta_tiedonkulku_voi_olla_kivikaudella.aspx

United Nations. NGO Committee on Ageing. Improving the Quality of Life for Older Persons: Advancing United Nations Global Strategies. Viitattu 2.4.2015.

http://www.un.org/esa/socdev/ageing/documents/IntlDay/idop_prgrm06.pdf

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Viitattu 14.12.2014.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66723/978-951-44-8382-0.pdf?sequence=1>

Vahvistamo. Tunne itsesi. Vuorovaikutustaidot. Viitattu 11.12.2014.

http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunne_itsesi/vuorovaikutustaidot

Valkonen, L. 2014. Vanhustenpäivän valtakunnallisessa pääjuhlassa puhuttiin arvoista - Vuoden vanhuspalkinto Jyränkölän Settlementille. Vanhustyö 6, 10-11.

Valtonen, A. 2008. Ryhmäkeskustelut - Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2008. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita. Stakes. Viitattu 14.12.2014.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vuorinen, J. 2012. Ikäpolvien kanssakäyminen hoivakodissa. Etnografinen tutkimus muistisairaiden ikääntyneiden toimijuudesta. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki: 2012. Viitattu 11.12.2014.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34127/graduvalmis.pdf?sequence=2>

Ylikarjula, S. 2011. Vanheneminen kielletty? Elämänkokemuksen puolustus. Helsinki: Kirjapaja.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko.....	55
Liite 2: Opinnäytetyösopimus pohja.....	57

Liite 1: Teemahaastattelurunko

1) ASEENTEET, KOKEMUKSET JA TIETÄMYS AIHEESEEN LIITTYEN

- Minkälaisia aiempia kokemuksia teillä on ikäpolvitoiminnasta?
- Missä tilanteissa nämä kokemukset ovat tapahtuneet?
- Minkälainen kokemus oli?
- Miten suhtaudutte ikäpolvitoiminnan toteuttamiseen? Miksi?
- Millä tavoin olette itse olleet aktiivisia yhteistyön järjestämisen suhteen?
- Mitkä tahot ovat ottaneet teihin yhteyttä yhteistyömielessä?

2a) TOIMINNAN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

- Mitä toiminnan käynnistämisessä olisi otettava huomioon? (aika, paikka, työntekijämäärä, kuljetus...)
- Mitkä asiat tukevat toiminnan käynnistämistä?
- Mitkä asiat estävät toiminnan käynnistämisen?
- Miten näissä asioissa pystyisi joustamaan tai tekemään muutoksia?
- Mitä toisen osapuolen olisi huomioitava yhteistyön aikana?
- Kuinka pitkäaikaisena/säännöllisenä voisitte kuvitella toiminnan?

2b) AJATUKSET JA TOIVEET TOIMINNAN SISÄLLÖSTÄ

- Mitä toiveita teillä on toiminnan osalta?
- Millaista sisältöä ajattelisitte toiminnalla olevan?
- Millaista osaamista teillä on toiminnan sisältöä ajatellen?
- Minkälaista osaamista toiminta edellyttää työntekijöiltä?
- Tarvitaanko toimintaa varten lisäkoulutusta?

3) TOIMINNAN HYÖDYT ASIAKKAAN, TYÖNTEKIJÄN ja YHTEISKUNNAN NÄKÖKULMASTA

- Minkä ikäisille näkisitte ikäpolvitoiminnasta olevan hyötyä?
- Millaista hyötyä näkisitte toiminnasta olevan asiakkaalle?
- Millaista hyötyä toiminnasta voisi olla työntekijöille ja työyhteisölle?
- Miten yhteiskunta hyötyy mielestänne ikäpolvitoiminnasta?

- Onko toiminnassa joitain asioita, joiden koette vaikuttavan kielteisesti asiakkaaseen / työntekijään / yhteiskuntaan?

4) NÄKEMYKSET IKÄPOLVITOIMINNAN TULEVAISUUDESTA

- Millaisena näette varhaiskasvatuksen ja vanhustyön välisen yhteistyön tulevaisuudessa?
- Mitä ajattelette yhteistyön lisääntymisestä?
- Miten koette integroidun eli yhtenäistetyn päivätoimintamallin?
- Mitä haasteita integroitu toimintamalli tuo mukanaan?
- Mitä hyötyjä integroidusta toimintamallista voi olla?
- Miten ajattelette siitä, että työskentelisitte tulevaisuudessa vastaavassa työympäristössä?

Liite 2: Opinnäytetyösopimuspohja

Tikkurila

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijä(t) ja yhteystiedot

Laura Halonen

Sosiaaliala

Laurea Ammattikorkeakoulu / Tikkurila

s-posti XXXXXXXXXXXX@laurea.fi

puh. XXXXXXXXXX

1.2 Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot

XX

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tarkoitus on tehdä selvitys varhaiskasvatuksen ja vanhustyön olemassa olevista yhteistyötahoista sekä kartoittaa Viikin alueella sijaitsevien päiväkotien ja vanhusten päivätoiminnan mahdollisuuksia yhteiseen toimintaan tulevaisuudessa. Tavoitteena on saada selville työntekijöiden asenteita, mielipiteitä ja odotuksia mahdollista yhteistyötä kohtaan sekä nostaa esille mahdollisia toimintaan liittyviä esteitä ja huomioon otettavia seikkoja.

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Kartoitus tehdään laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluita hyödyntäen. Haastateltaviksi on tarkoitus saada 1-3 työntekijää kustakin työyhteisöstä.

2.3 Alustava aikataulu

Haastattelut ajoittuvat alkuvuoteen (tammi-helmikuu) 2015 ja tulevat viemään aikaa noin tunnin yhtä työyhteisöä kohden. Haastattelupäivämääristä sovitaan erikseen työyhteisöjen

kanssa vuoden vaihteen jälkeen. Opinnäytetyön kirjallisen osuuden on tarkoitus valmistua toukokuuhun 2015 mennessä.

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Tuloksia tullaan hyödyntämään toiminnan tulevaisuudenvision luomisessa ja niiden pohjalta on mahdollista lähteä tuottamaan jatkossa konkreettista yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja päivätoiminnan välille.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

Teemahaastattelua varten olisi varattava noin tunti aikaa, ja haastatteluun toivoisin osallistuvan 1-3 työntekijää. Olisi positiivista, jos työntekijät olisivat työyhteisössä hieman eri rooleissa esim. johtaja, lastentarhanopettaja, lastenhoitaja / päivätoiminnan ohjaaja jne. Haastattelua varten toivoisin teidän varaavan käyttööni jonkin sopivan tilan.

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 *Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.*

4.2 Opiskelijan muut vastuut

Olen valmis toimittamaan valmiin opinnäytetyöni kaikille siihen osallistuneille osapuolille.

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset